

ACTA SYNODI

1. Anno Dominicæ incarnationis 1035, indictione VIII, domno Gerardo, Ecclesiam Cameracensis seu Atrebatensis urbis regente, quodam annuæ observationis more contigit ut, Dominici natalis et apparitionis diebus id sede Camaraci solemnibus cursu expletis, idem præsul, per aliquot dies, stationem in sede Atrebatensi facere deberet. Ubi, cum de ecclesiasticis functionibus satis pro opportunitate temporis tractaret, relatum est ei quosdam ab Italiæ finibus viros eo loci advenisse, qui, quamdam novæ hæreseos sectam introducentes, evangelicæ atque apostolicæ sanctionis disciplinam pervertere tentabant, et, quamdam justitiam præferentes, hæc sola purificari homines asserebant nullumque in sancta Ecclesia aliud esse sacramentum, per quod ad salutem pervenire potuissent. His auditis, dominus episcopus perquiri homines jubet, et inventos sibi præsentari. Qui, audita inquisitionis causa, fugam occulte parabant, sed præventi a quæstoribus trahuntur ad præsentiam episcopi. Qui, in aliis causis definiendis tunc plurimum occupatus, pauca ad tempus de fide illorum sciscitatus est; sentiensque eos quodam pravi dogmatis errore teneri, recludi in custodia jubet usque in diem tertium, et, die sequenti, clericis et monachis indicit jejunium, ut eos divina gratia catholicæ fidei perceptione respisci donaret.

Tertia vero die, quæ Dominica habebatur, Segmentatus episcopus cum suis archidiaconis, paratis crucibus et textis evangelicis, circumfusa totius cleri ac populi multitudine, synodum celebraturus in Ecclesia Beatæ Mariæ progreditur, impositaque antiphona *Exurgat Deus*, totum psalmi hujus cursum expleverunt. Denique, residente episcopo in consistorio suo, et utrinque abbatibus, religiosis atque archidiaconis, cæterisque secundum ordinationis suæ gradum discumbentibus, homines, a custodia educti, in medium introducuntur. Et in primo quidem episcopus super his generatiter verbum fecit ad populum. Deinde conversus ad istos: Quænam est, inquit, doctrina vestra, lex atque cultura, quisve auctor est disciplinæ vestræ? At illi referunt se esse auditores Gundulfi, cujusdam ab Italiæ partibus viri, et ab eo evangelicis mandatis et apostolicis informatos, nullamque præter hanc scripturam se recipere, sed hanc verbo et opere tenere. Verum, quia ad notitiam episcopi pervenerat illos sacri baptismatis mysterium penitus abhorrere, Dominici corporis et sanguinis sacramentum respuere, negare lapsis penitentiam post professionem proficere, Ecclesiam annullare, legitima connubia exsecrari, nullum in sanctis confessoribus donum virtutis spectare, præter apostolos et martyres neminem debere venerari.

Illos episcopus super hujusmodi interrogans: Quomodo, inquit, consequens est vos evangelicæ et apostolicæ instituta tenere et contraria istis prædicare? Narrat namque textus evangelicus quia, prin-

ceps Judæorum Nicomedus dum ex signis et miraculis Jesum a Deo venisse confiteretur, continuo Dominus respondit neminem hoc solo confessionis munere regnum cælorum posse mereri, nisi renatus foret ex aqua et spiritu. Quod quidem regenerationis mysterium vos aut pleniter recipere, aut evangelicis verbis contraire necesse est, cum constet vere hæc Jesum dixisse.

Ad hæc illi dederunt hujusmodi responsum: Lex et disciplina nostra, quam a magistro accepimus, nec evangelicis decretis, nec apostolicis sanctionibus contraire videbitur, si quis eam diligenter velit intueri. Hæc namque hujusmodi est: mundum relinquere, carnem a concupiscentiis frenare, de laboribus manuum suarum victum parare, nulli læsionem querere, charitatem cunctis, quos zelus hujus nostri propositi teneat, exhibere; servata igitur hac justitia, nullum opus esse baptismi; prævaricata vero ista, baptismum ad nullam proficere salutem. Hæc est nostræ justificationis summa, ad quam nihil est quod baptismi usus superaddere possit, cum omnis apostolica et evangelica institutio hujusmodi sine claudatur. Si quis autem in baptismo aliquid dicat latere sacramentum, hoc tribus ex causis evacuetur. Una, quia vita reprobæ ministrorum baptizandis nullum potest præbere salutis remedium; altera, quia quidquid vitiorum in fonte renuntiat, postmodum in vita reperitur; tertia, quia, ad parvulum non volentem neque currentem, fidei nescium suæque salutis atque utilitatis ignarum, in quem nulla regenerationis petitio, nulla fidei potest inesse confessio, aliena voluntas, aliena fides, aliena confessio nequaquam pertinere videtur.

Quibus contra episcopus ait: Si huic justitiæ vestræ ab evangelica et apostolica institutione fidem attribuitis, hanc facile non aliunde sumptis viribus evacuamus. Natum namque ex immaculata Virgine Dei Filium nulla peccati corruptione infectum teneri evangelica et apostolica testatur auctoritas; sed, sicut Apostolus docet, ipse justus est et justificans omnia, non quod ipse extrinsecus donum justitiæ accepisset, cujus participatione dicatur justus, sed principaliter et substantialiter justus, ut necessario in eo idem et unum dicamus esse justum quod justitiam, alioquin fallitur Apostolus in eo quod dicit: Justificans omnia. Nam si aliunde accepit, ut ipse sit justus, infirmioris justitiæ et inferioris est quam is a quo accepit; nec erit justificans omnia, sed ille a quo accepit ut ipse et omnia justificentur. Verum ipse a seipso accepit ut sit justus et justificet omnia, sine quo nullus sanctus, nullus etiam justus, per quem omne sanctum et justum, et a quo omnis gratia et omne donum justitiæ descendit, sicut ait beatus Jacobus: « Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum (Jac, 1). » Quod autem « a Patre luminum »

descendisse « donum » dicit, non te scandalizet, quia cum descendit a Patre, descendit et a Filio, quia ipse ait: « Ego et Pater unum sumus (Joan. x). » Jure igitur ait Apostolus quod « ipse sit justus et justificans » (Rom. iii) omnia, non comparative quidem justus, ut possit augeri vel minui, sed immutabiliter et essentialiter justus.

Verumtamen talis et tantus Dei Filius, sicut narrat evangelista, venit in Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo. Cui, cum ex infirmitatis propria conscientia ministerium recusaret, ait Dominus: « Sine modo; sic enim decet nos omnem justitiam implere (Matth. iii). » Quid enim? In quo erat totius plenitudo justitiæ, et immutabiliter et incomparabiliter justus et justificans omnia erat; nunquid ei aliquid a perfecta justitia deerat, ut ad implendam justitiam materialis aquæ fluentis et baptizantis ministerio indigeret? Porro si hoc baptismatis ministerio ad supplendam justitiam indigebat, non perfecte justus, nec justificans omnia erat. Nihil enim impletur, nisi cui de summa plenitudinis aliquid desit. Plenitudo enim clementum non potest accipere. Justus igitur non perfecte erat; quod nefas est de Deo judicare. Si autem justus fuerat, nihil a baptismo, quo suam suppleret justitiam, accipere poterat, sed immutabiliter, et perfecte, et summe justus erat; igitur baptizari non indigebat. Cur ergo dicebat: « Sic decet nos omnem implere justitiam, » qui nec baptizari indigebat, nec justitia, qua plenus redundabat, quo suppleretur per baptismum habebat? Indigebat certe, non sibi, sed nobis. Justitiam quærebat implere, non suam, sed nostram. Nam semper in æterno ejus consilio mansit generis humani reparatio, et discretis spiritualibus sacramentorum observantiis, quod profuturum et necessarium ad nostræ reparationis erat effectum, hoc per manus dispensatorum visibiliter voluit administrari, sed invisibiliter, operante Spiritu sancto, impleri.

Cujus rei gratia plurima in sancta Ecclesia provi-
 dus Dominus instituit sacramenta, [e] quibus primum ad regenerationis mysterium instituit baptismatis usum. Porro baptismum Græce, Latine *tinctio* interpretatur, quia ibi homo spiritu gratiæ in melius immutatur et longe aliud quam fuerat efficitur. Prius enim sædi eramus deformitate peccatorum, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum. Cujus mysterium non aliter, nisi sub Trinitatis designatione, id est, Patris, et Filii, et Spiritus sancti cognominatione, completur. Unde Dominus ad discipulos: « Ite, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth. xxviii). » Quod quidem mysterium a secretis virtutibus, vel a sacris sacramentum dicitur; quod ideo penes Ecclesiam fructuose agitur, quia sanctus in eo descendens Spiritus eundem sacramenti latenter operatur effectum. Unde seu per bonos, seu per malos ministros intra Ecclesiam dispensetur, tamen quia Spiritus sanctus mystice illud vivificat, nec bonorum meritis amplificatur, nec

malorum vitiis attenuatur: « Quia, neque qui plantat, aliquid est, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. iii). » Unde et ipse minister super baptizatum non dicit: « Ego, sed, Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui te generavit ex aqua et Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te linivit chrismate salutis in vitam æternam. » Qua in re perspicuum est quia vita ministri nihil derogat his qui de Spiritu sancto concipiunt virtutem sanctificationis, præsertim cum inter cæteros discipulos Judam futurum Domini traditorem baptizasse legamus; et cum rebaptizatos omnes a discipulis Domini fuisse, quos Joannes Baptista in aqua baptizaverat, sciamus; nullum tamen, quem Judas baptizasset, iterato fonte ablutum reperimus. Nam si improba vita traditoris nocuisset baptizandis, nequaquam ille, qui omnes venerat salvare, pateretur in illo solo baptisma perire. Sed quia malitia hominis non potest imminuere divinæ opus virtutis, noluit repetere quod homo ministraverat, Spiritus sanctificaverat. Porro, testante divina Scriptura, audivimus reges magnos fuisse in Jerusalem, qui administrabant res quasdam pertinentes ad Babyloniam, quosdam vero cives Babylonis administrasse res Jerusalem. Sic itaque novimus cives bonæ civitatis administrasse res malæ civitatis, et contra cives malæ civitatis administrasse res bonæ civitatis. Si ergo respublica bonæ civitatis per cives Babylonis sine sui corruptione administrari potuit, quanto magis sacramentum quod vim sanctificationis per invisibilem sancti Spiritus operationem concipit, a pravis ministris non corrumpitur, cum aliud sit quod exterius agitur, exhibente ministro, aliud quod interius vivificatur, animante Spiritu sancto. Inde est quod, cum Joannes in Evangelio diceret: « Quia audierunt Pharisei quod Jesus baptizabat, quamvis ipse non baptizaret, sed discipuli ejus (Joan. iv), » in hoc quamdam operantis Dei et administratorii officii discretionem voluit intelligi; videlicet ut, in eo quod Jesum dicit baptizare, invisibilem divinæ virtutis insinuet operationem; in eo vero quo subdidit: « quamvis Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus, » non de operante virtute, sed de visibili exsequentium administratione dictum intelligatur. Igitur in baptizandis fidelibus aliud est quod invisibiliter efficitur per Spiritum operantem, aliud quod visibiliter exhibetur per ministrum obsequentem.

Quod autem per materialem aquam baptismum datur, hæc ratio est: voluit enim Dominus ut res illa invisibilis per congruentem, sed profecto tractabilem, rem et visibilem impenderetur elementum; super quod Spiritus sanctus ferebatur in principio. Nam sicut per aquam purgatur exterius corpus, ita latenter ejus mysterio purificatur et animus. Invocato enim Deo, descendit Spiritus sanctus de cælis, et, medicatis aquis, sanctificat eas de semetipso, et accipiunt vim purgationis, ut in eis caro et anima

delictis inquinata mundetur. Et sic, in morte Christi et in resurrectione ejus, potentia baptismatis novam creaturam condit ex velere, ut in resurgentibus et mors Christi operetur et vita, dicente beato Apostolo: « An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, ut quomodo surrexit Christus per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus (*Rom. vi.*) » Unde notandum quia, in baptismatis regula, et mors intervenit interfectione peccati, et sepulturam triduanam imitatur trina demersio, et ab aquis elevatio resurgens instar est de sepulcro. Deinde vero sacri chrismatis unctione perfunditur infans, ex cuius nomine Christus dicitur, et homo post lavacrum sanctificatur. Nam sicut in baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem Spiritus adhibetur. Quæ licet carnaliter administretur, spiritualiter tamen proficit; sicut et ipsa baptismatis gratia, visibilis actus est, quod in aqua mergitur; sed spiritualis efficitur, quod delictis mundatur. Manus impositio ideo fit ut per benedictionem advocatus invitetur Spiritus sanctus. Tunc enim Paracletus, post mundata corpora, libens a Patre descendit, et quasi super baptismi aquam velut super pristinam sedem recognoscens quiescit. Nam legitur quia: « In principio Spiritus Dei ferebatur super aquas (*Genes. 1.*) »

Hoc est primum nostræ reparationis sacramentum, ad quod confirmandum Dominus, nullius indigens remissione peccati nec remedio renascendi, cum non haberet quod aquis potuisset mundari, tamen ad Joannem aquis Jordanicis baptizandus, sicut evangelista docet, festinavit. Cui recusanti ait: « Sine modo, sic enim decet nos omnem implere justitiam (*Matth. iii.*); » ac si diceret: Exemplum præbere omnis justitiæ, ut videlicet discant omnes fideles neminem posse absque baptismo justificari, quamvis innocenter ac juste vivat. Joannes vero ait: « Et ego nesciebam eum (*Joan. 1.*); » ac si diceret: Ignorabam eum primum; sed videns eum sibi retinere baptismum, intellexi quia hic erat qui baptizaturus erat in Spiritu sancto, et [in] remissionem peccatorum. Sicut ipse dixit: « Super quem videris Spiritum descendantem et manentem super se, ille est qui baptizat in Spiritu sancto (*Ibid.*) » Quare notandum est quia impossibile est quemquam ad perfectum justitiæ sine regenerantis aquæ mysterio aspirare, maxime cum opera justitiæ hanc gratiam Cornelio Cæsariensi dare non potuerint, donec eum cum omni familia sua salutari unda Petrus innovavit, super quos Spiritus sanctus ante baptismum inaudito præeuntis gratiæ exemplo cecidit, ut hac manifesta Dei virtute animatus Petrus regnum Dei gentibus aperiret, quem cum cæteris discipulis, ne in viam gentium abiret, Dominus ante monuerat.

Quod cum ita sit, profecto in hoc vobis repugnare convincimini quod evangelica vos et apostolica præ-

cepta tenere dicitis, et his contraria prædicatis. Nam et evangelista refert quia « Jesus venit et discipuli ejus in Judæam, et ibi demorabatur cum eis, et baptizabat (*Joan. iii.*) » Qui baptismi sacramentum et regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ejus profluerunt sanguis redemptionis et aqua baptismatis. Unde Joannes apostolus: « Tres sunt, inquit, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, et sanguis (*I Joan. v.*) » Petrus vero, cui primatum Ecclesiæ Dominus contulerat, dum credentium numerum promissus sancti Spiritus replevit adventus, tria millia hominum sua prædicatione conversorum aqua baptismatis consecravit, sicut Lucas testatur, dicens: « His auditis compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum et reliquos apostolos: Quid faciemus, viri fratres? Petrus vero ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis Spiritum sanctum (*Act. ii.*) » Aliis etiam pluribus verbis exhortabatur eos dicens: « Salvamini a generatione ista prava (*Ibid.*) » Qui ergo receperunt sermonem ejus baptizati sunt, et appositæ sunt animæ in illa die circiter tria millia. Paulus etiam, cujus vos doctrinam tenere profiteremini, divinæ injuriæ pœnis affectus, ab Anania baptizatus est; qui et ipse postmodum Crispum et Caium et Stephanæ domum se baptizasse dicit. Philippus etiam Eunuchum Candacis reginæ, ab Jerusalem redeuntem, in aqua baptizavit, sicut Liber Apostolicus indicat (*Act. viii.*) Quam ab apostolis traditionem catholica adhuc servat Ecclesia.

Unde colligitur quia, quamlibet juste et innocenter quis videatur vivere, salvari tamen absque divini fontis lavacro non possit. Verum utcumque originalis culpæ, aut propriæ actionis reatu teneatur astrictus, tamen fonte renatus, mundus, et totius peccati sorde purgatus, adeo innovatur ut, qui filius diaboli in fonte descenderat, filius Dei renatus ascendat; qui filius prævaricationis descenderat, filius reconciliationis ascendat. Et, ut cuncta colligam, qualem primum hominem ex virginea terræ massa finxit sapientia Creantis, talem etiam hunc ex purificato fonte utero produxit clementia Redemptoris. Quod contra infideles garrere solent, dicentes primum hominem, si non peccasset, immortalitatis munere donatum; istum vero, quamlibet juste et innocenter vivat, nequaquam tamen posse mortis vitare jacturam, et ideo multum repugnare a vero, ut qualis ille fuerat factus a Conditorum, talis et hic regeneretur ex fonte. Quam eorum repugnantiam facile est inflecti ad consequentiam, si quis divinæ pietatis consilium considerare potuerit. Nam ex uno eodemque fonte divinæ rationis descendit, et quod illum immortalem mirabiliter creaverat, et quod istum morte obnoxium misericorditer reformaverat. Porro facile fuerat istum immortalitatis gloria donari tanquam et illum, si fuisset in consilio Creantis. Sed quia, dum illum libera voluntas et mortalitatis securitas decepit, per præ-

varicationis culpam traxit ad mortem; istum, ne spe immortalitatis deceptus, temporalibus deliciis ardentius insistat, per inevitabilem mortis eventum invitat ad veram vitam. Quia vero ille, mortis securus, Auctore contempto, aurem aperuit suasori, et superbiæ audacia una periit; hunc pietas Redemptoris voluit suspensum morte teneri, ut per humilitatis custodiam vitaret hostem, audiret Conditorum, sicque ad superna conscenderet. Nihil igitur repugnat a vero talem hunc regeneratum ex fonte, quem mors invitat ad vitam, qualem illum, si non peccasset, formatum, quem mox de immortalitate præsumptio coegit subire mortis ruinam.

Sed fortasse objicis mihi quantum ei præstitit donata immortalitas, ex qua ruinæ causam venturam Conditor non ignorabat. Multum quidem ei contulerat, ut, videlicet si sine peccato manere voluisset, et mortem non gustaret, et tam ipse quam ejus progenies, angelos semper haberet concives. Sed, dum præceptum neglexit Conditoris, ipsa sua libertate deceptus, a paradiso seclusus, in ignotis partibus sui generis posteritatem transposuit, atque poenam, quam ipse prævaricationis reus exceperat, generando transmisit in posterum; de qua non potuisset erui nisi eum Christus suo adventu relevasset; qui, per novæ regenerationis mysterium, omne præteritum vitium sui baptismatis lavacro purgavit et statum pristinae libertatis reformavit. Igitur, ad vitanda improbi seductoris tentamina, cum primum parvuli sive juvenes ad regenerationis veniant sacramenta, non prius fontem vitæ adeunt quam exorcismis et sufflationibus sacerdotum ab eis spiritus immundus abigatur, ut vere appareat quomodo princeps mundi hujus ejiciatur foras, et prius alligetur fortis, et vasa ejus diripiantur translata in possessionem victoris, qui captivam ducit captivitatem, et dat dona hominibus.

Quod si refugitis credere ut qui parvulum fidei nescium, suæque salutis ignarum, nec regenerationis curam habentem, de fonte suscipiunt, eorum fides aut confessio illi puero nequaquam proficiat, consequitur ut nec paralytico offerentium fidem profuisse credatis, de quo evangelista dicit, quia « videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili remittuntur tibi peccata tua (Matth. ix). » Sed nec illud recipiendum aestimabatur quod in Evangelio legimus de muliere Chanaan ut fides ejus ad impetrandam salutem filia profuerit. Porro alius evangelista dicit quod offerebant Jesu parvulos, ut manus eis imponeret; et complexans eos, et imponens manus, benedicebat eos (Marc. x). Qua in re datur intelligi quia non parvulorum fides, quæ adhuc nulla fuerat, sed offerentium fidelis credulitas ut parvuli benedicerentur obtinuerat, sicut Dominus dixit centurioni pro salute servi postulanti: « Vade, et sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora (Matth. viii). »

Denique vos, qui nihil in sancta Ecclesia corporaliter gerendum arbitramini, ut in hoc baptismatis

mysterio aqua, oleum chrysmale, sacerdotis officium, et cætera, quæ usque hodie catholica servat Ecclesia, vos, inquam, rogo, quid sibi vult illa materialis aquæ illuvio, quam lavandis pedibus invicem exhibete soletis? Nam si hoc ab Evangelio vos accepisse dicitis, ut quia Dominus, discipulorum pedes lavans, hoc illis exemplum reliquisse legitur, et vos quoque hujus rei gratia facere vos invicem dicatis, stultum est, imo sacrilegum, cætera et multo majora repudiare, quæ ab ipso rerum auctore Domino sunt constituta, ab Evangelio enuntiata, ab apostolis tradita, sine quibus nostræ salutis plenitudo non potest consistere; quæ quidem ipse Dominus, et ante resurrectionem, et post resurrectionem, discipulis suis servanda instituit.

II. De corpore et sanguine Domini.

Fuerant certe satis quæ de his dici poterant, si horæ suppeterent; sed quia dies, ad occasum declivior, ad propria quemque commonet redire, jam nunc, his omissis, transitum faciamus ad illud sacrum et immutabile Dominici corporis et sanguinis sacramentum, quod vos, ad vestram confusionem, nisi resipueritis, adversum divinam et apostolicam traditionem impugnantes, evertere tentatis. Quod quidem mysterium, quale quantumcunque in se contineat pondus virtutis, impossibile est humanæ rationis intuitu perscrutari. Quod anima ultra hominem est infra sensum hominis non potest cohiberi. Non igitur sufficit illud facundia humana comprehendere; hoc enim illud sanctum et admirabile commercium, per quod terrenis cælestia junguntur, inferna spoliuntur, paradus aperitur, homo exsul antiquo horto relocatur; per quod etiam angeli recognoscunt hominem concivem suum, et supra se positum adorant hominem Deum. Verum nos, quia tempus commonet, quantum nostræ fragilitatis sensus percipit, illius, de quo loquimur, gratia confisi edicimus.

Sacrificium dicitur, quasi *sacrum factum*, quia prece mystica consecratur in memoriam pro nobis Dominicæ passionis. Unde, hoc ipso jubente, corpus Christi et sanguinem credimus, quod, dum sit ex fructibus terræ, sanctificatur, et sit sacramentum, operante invisibiliter Spiritu Dei. Quod quidem ideo sacramentum esse dixerim, quia tanquam viaticum nobis sit introducens ad contemplationem æternitatis. Cujus panis et calicis sacramentum Græci Eucharistiam dicunt, quod Latine *bona gratia* interpretatur. Quid enim melius corpore et sanguine Christi? Quod quidem sacrificium de pane, et vino cum aqua misto, ineffabili sanctificatione, cruce et verbis illius in altari consecratur, dumque passionis et resurrectionis ejus, atque in cælum ascensionis ibidem salutifera memoria agitur, verum ac proprium corpus ipsius Domini nostri Jesu Christi, et sanguis verus ac proprius efficitur, quamvis alius esse videatur. Videtur namque panis materialis, sed verissime efficitur corpus Christi, sicut, ipsa eadem Veritate attestante didicimus. Nam ipsa nocte qua

sponte per passionis mysterium corpus suum pro nobis in mortem traditurus erat, sicut evangelista refert, « Accepit panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, dicens: Sumite, hoc est corpus meum. Similiter et calicem accipiens, benedixit, et dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est calix Novi Testamenti, qui pro multis fundetur in remissionem peccatorum (*Matth. xxvi; Marc. xxii; Luc. xxii*). » Quod vero subdit: « Hoc facite in meam commemorationem, » ad hoc retulit, quod per ministerium sacerdotum quotidie a fidelibus fieri mandavit, dum passionis suæ memoria agitur, et sub sacramento communicandæ carnis et sanguinis panis sanctus et calix consecratur. Ad hanc spiritalem alimoniam, ad hoc mysticum et divinum epulum nos Dominus invitat, tantamque necessitatem sumendi hujus alimenti nobis indicat, ut aliter in nobis vitam habere non possimus, nisi carnem ejus manducaverimus et sanguinem biberimus.

Sed fortasse aliquis, nimis carnaliter hoc audiens, objiciat neminem posse vitam habere in semetipso, cum Christus carnem, quam proprio gestabat corpore, nemini edendam erogasse, sed perfecto et integro corpore cælum penetrasse legatur; aut certe, quod nefas dictu est, Dominum in hoc verbo culpam mendacii subiisse, cum multi vitam in se habere videntur, qui carnem aut sanguinem ejus gustasse aliquando se non meminerunt. Quod nos, Deo volente, tali modo solvimus. Possunt quidem homines sine hoc cibo temporalem hanc vitam in præsentî sæculo habere; æternam vero vitam habere nequeunt, quæ solis fidelibus carnem et sanguinem Christi digne sumentibus promittitur. Unde et ipse dicit: « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis (*Joan. vi*), » vitam videlicet animæ, ipsum Christum, qui alibi dicit: « Ego sum via, veritas, et vita (*Joan. xiv*). » Filium vero hominis se dicebat, cujus corpus quotidie per sacerdotes immolatur in altari. De quo Apostolus ait: « Panis, quem frangimus, nonne corpus Domini est? Et calix, cui benedicimus, nonne excommunicatio sanguinis Domini est? » (*I Cor. x*). Unde cum Dominus diceret: « Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, litigabant Judæi ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? » (*Joan. vi*). Non enim hunc panem intelligebant, audientes carnem exhorrescebant; non enim erant membra Christi, idcirco scandalizabantur in carne Christi. Sed et cum discipuli, verba ejus carnaliter accipientes, dicerent: « Durus est hic sermo, quis potest eum audire? » (*Ibid.*) Respondit Dominus: « Hoc vos scandalizat? si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius (*Ibid.*); » suspensa et quasi defectiva oratio fuit. Putabant enim discipuli Christum carnem, quia indutus erat, particulatim incisam credentibus distributurum, et

quasi hoc contra naturam esset hominum (videlicet humanam carnem in cibum sumere) quasi de re difficillima et impossibili dixerunt: « Durus est hic sermo; qui potest eum audire? » Unde et Dominus: « Si, inquit, videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius: « Subaudientem: « Tunc videbitis quia non eo modo quo putatis meam carnem credentibus distribio, sed spiritali gratia me illis dando, ipsos in meum corpus transfundo; et hæc gratia non consumitur morsibus nec dentibus teritur, sed interioris hominis palato, hoc est, ratione et intellectu mentis percipitur. » Unde et communicatio Domini corporis, sicut supra diximus, Græco quidem, sed Latinis usitato sermone Eucharistia, id est, *bona gratia* appellatur. Videtur enim sanctus ille panis, quo corpus Domini consecratur et visibiliter ore percipitur; sed virtus Dei Verbi, id est divinitas, qua anima percipientis sanctificatur, videri non potest. Ascendit ergo Christus perfecto corpore suo, et reliquit nobis sacramentum corporis sui. Denique ne putarent sibi in isto cibo et potu sic promitti vitam æternam ut jam nec corpore morerentur cum dixisset: « Qui manducat meam carnem; » continuo subjunxit: « Et ego resuscitabo eum in novissimo die (*Ibid.*). » Nam qui digne carnem Christi comedit, et sanguinem ejus bibit, licet mortuus corpore, habet interim secundum spiritum vitam æternam. Quod vero ad corpus attinet, nec ipsum vita æterna fraudabitur, quia resuscitabitur in novissimo die, ultra jam non moriturum. Hoc igitur modo Veritatis sermo sine culpa mendacii fuit, dicens neminem vitam in se habere, nisi qui communicandæ carnis ejus et sanguinis spiritalibus alimentis pasceretur.

Poterat vero illud infirmis auditoribus huic sententiæ contrarium videri quod subditur: « Caro non prodest quidquam (*Joan. vi*), » cum superius nullum vitam habere in se dixisset sine perceptione carnis suæ. Sed ita intelligendum est: Si carnaliter verba mea intelligere vultis, ut sic carnem meam sicut alium cibum manducetis, caro nihil vobis prodest. »

Qui enim potest ita suum corpus per totæ ecclesias in toto orbe diffusas distribui, per tam innumerabiles populos et longa tempora, singulis diebus, singulis hominibus sumendum distribui, et nunquam deficere?

Quo contra vobis respondemus, dum fidem evangelicam et traditionem apostolicam vos fateri audimus. Verbum quod in principio erat apud Deum, id caro factum in fine temporum, quomodo totum cum Patre fuit semper, et totum se clausit in utero Virginis? si totus in Virgine, quomodo totus cum Patre. Sed audi tantæ virtutis mysterium. Ascensurus in cælum Dei Filius discipulis pro discessu ejus sollicitis promittit se mansurum cum eis omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, quibus paulo ante prædixerat se ire ad Patrem. Quod quidem refugeret credere

humanus intellectus, nisi virtus discretionis adhibeatur. Homo namque, corpore circumscriptus, in loco manere, et a loco discedere, nisi per successum temporis, non potest. Æterna vero Dei essentia sicut nec tempore angustatur, ita nec loco constringitur; sicut enim semper est, ita semper ubique est. Manere igitur ejus est, nulli omnino loco deesse; redire vero est, corpus in terris sumptum ab eis subtrahere. Manere ergo cum illis, et ire ad Patrem se dicebat; dum corpus quod corruptibile induerat, jam incorruptionis gloria sublimatum ad cælos evehit, et, per majestatis præsentiam, ubique se cum illis mansurum promittit. Qui ergo ad Patrem, cum quo semper est, ivit, et cum discipulis mansit, non impossibile est corpus, quod æternum et incorruptibile est, et in cælis servare, et in terris communicandum nobis corporis sui sacramentum præbere.

Quod vero in tot partibus, temporibus, populis, hominibus quotidie sumptum et non imminutum objicitis, nullum incredulitatis scandalum parit, si quis fidei oculis intueri velit quod ait Dominus, dum porrigeret illis panem et calicem, dicens: « Hoc facite in meam commemorationem. » Semel namque Christus passus, semel mortuus, quotidie in Ecclesia nobis patitur, quotidie nobis moritur, dum ipso jubente, sacrosanctæ passionis ejus memoria agitur, et per sacerdotum ministerium salutaria corporis ejus et sanguinis mysteria renovantur. Quæ invisibiliter eodem Spiritu vivificantur, quo operante in utero Virginis incarnatus est Dei Filius. Quod quidem ex verbis beati Andreae apostoli intelligi datur, cujus vos doctrinam inter cæteros apostolos imitari profiteamini. Qui, cum ad sacrificium idolorum compelleretur, ait: « Omnipotenti Deo qui unus et verus est, ego omni die sacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum sanguinem quotidie in altari crucis sacrifico; ejus carnem postea quam omnis populus credentium manducaverit, et ejus sanguinem biberit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat et vivus. » Et cum vere sacrificatus sit, et vere carnes ejus manducatæ sint a populo, et vere sanguis ejus sit bibitus, tamen, ut dixi, integer permanet, et immaculatus et vivus. Interrogante vero Ægea quomodo fieri posset ut occisus viveret Agnus; sacrificatus vero et comestus, quomodo integer et immaculatus permaneret, Apostolus respondit: « Si discipuli formam imitatus crederet, facile ad discendum; sin autem, ad indaginem veritatis non posse attingere. » Quod et vobis quoque impossibile erit intueri, nisi, deposito incredulitatis rigore, formam fidemque discipulorum receperitis. Verum, quia hoc fidei oculis intuendum docuimus, si quem magis visibilia ædificant quam invisibilium virtus accendat, pauca de multis edicimus, quæ Dominus ad corroborandas mentes carnalium oculis carnis contuenda, de hoc ipso corporis sui et sanguinis sacramento dignatus est ostendere.

A Tempore namque quo beatus Gregorius Romanæ Ecclesiæ pastoralis curæ deserviebat, quædam matrifamilias, religionis studio, oblationes facere et summo pontifici ad ecclesiam familiariter offerre consueverat. Quæ cum, ex more, quadam die ad communicandum de manu episcopi ordine suo accederet, et illi pontifex Dominici portionem corporis porrigeret, dicens: « Corpus Domini nostri Jesu Christia prosi tibi in remissionem peccatorum et vitam æternam; » subrisit. Quod vir Dei intuens, communem retraxit, et separatim super altare repositam diacono servandam, dum cæteri communicarent, tradidit. Expletis vero sacris mysteriis, episcopus risus causam requirit. At illa respondit recognosce se particulam illam ex oblatione quam propriis manibus factam episcopo obtulerat, et, quia corpus Domini eam dixerat, in risum se excitatam. Unde, facto verbo ad populum, episcopus omnes in commune orationem ad Dominum fundere hortatur ut ad corroborandam fidem multorum manifesto suæ virtutis indicio mulieris incredulitatem compesceret. Quod et factum est. Surgentibus autem cunctis ab oratione, et ad decernendum cæleste spectaculum comprimantibus, dominus episcopus corporalem pallam revelat, et universo populo et muliere contuente, partem digiti auricularis sanguine cruentatam invenit; et conversus ad mulierem dixit: Vel nunc experta divinæ virtutis miraculum, ne differas audire Veritatem dicentem: « Panis, quem ego do, caro mea est, et sanguis meus vere est potus. » Sed præsciens Conditor infirmitatis nostræ, potestate, quæ cuncta fecit ex nihilo, et corpus sibi ex carne Virginis, operante Spiritu sancto, fabricavit, panem et vinum aqua mistum, propria manente specie, in carnem et sanguinem suum ad catholicam præcem, ob reparationem nostram, spiritus sui sanctificatione, convertit. Denique omne rursum in orationem prostrati, divinam potentiam exorant, ut sanctum mysterium in pristinam formam convertat, quatenus ad sumendum mulieri fiat possibile. Quod et factum est. Consecuta igitur mulier Dominici corporis participationem, postea in sancta religione et fide, et omnes qui aderant, in amore Christi et credulitate ferventes proficiebant.

D Alio quoque tempore, quidam vir nobilissimus, atque juxta sæculum potentissimus, a beato Gregorio reliquias beatorum apostolorum et martyrum petiit sibi transmitti. Erat enim episcopo familiaris, et erga Dei cultum per admonitionem ejus sufficienter imbutus. Honorifice igitur legatos suscipiens, aliquandiu secum morari fecit. Memorias igitur apostolorum et martyrum pro hujusmodi negotio agens, dum reliquias consecrando missarum solemniam explesset, particulatim pannos super quibus sancta celebraverat dividit, et singulis singulatim buxtis imposuit, quas sigillo munitas legatis tradit; et sic proficiscuntur. Qui, dum inter carperent, et quid secum ferrent ignorarent, cæperunt curiosus se ipsoe reprehendere, quod quid domino

portabant penitus ignorarent. Quid longius moramur? Fractis sigillis et apertis buxtulis, nihil aliud nisi pannos contemplantur. Indignati igitur Romam redeunt, accusantes episcopum, quod sui domini petitionem, et sui itineris laborem tam parvi aestimasset, ut pro reliquiis pannos ei misisset, tanquam hujusmodi genus apud se non inveniri posset. Quorum stultitiam episcopus patienter ferens, eos celebrandis mysteriis jubet interesse. Ut autem ad locum sermonis ventum est, suadet populo Dei gratiam et sanctorum exorare, ut suæ virtutis potentiam in hac re dignetur ostendere, quatenus quid fides mereretur ignorantes agnoscerent. Data igitur oratione, et ab eo qui signa fregerat accepto cultello, super altare sancti Petri unum ex pannis per medium pungens secavit, ex quo, visu mirabile! sanguis defluens, omnem eandem panni particulam cruentavit. Stupentibus legatis et cæteris qui aderant, super arcanum sacræ fidei miraculum, dixit ad eos. beatus episcopus, qui sacras reliquias parvi duxerant: Scitote, fratres, quia in consecratione Dominici corporis et sanguinis, cum ob sanctificationem reliquiarum in honore apostolorum et martyrum Christi, quibus specialiter assignabantur, supra sanctum altare libamina offerbantur, semper illorum sanguis hos pannos intravit, qui effusus est pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Sic itaque ædificatos in fide legatos sanctus Gregorius ad dominum suum geudentes remisit.

Pensate igitur: Si sanguis martyrum Christi in eorum memoria pannos intravit, quanto magis sanguis Christi et corpus in se transformat panem sanctum et vinum, quoties Dominicæ passionis memoria agitur. Superest aliud dicendum, quod quidem mirificum et ad incredulitatem malorum confutandam est proficuum.

Quidam vir virtute venerabilis, Plexis nomine, monachorum gregem cura pervigili servabat; cujus de virtutibus et miraculis esset satis ad loquendum. Sed quod ad præsens negotium attinens utiliter occurrit, unum audite. Hic dum quadam die ex more sacrosancto altari humili devotione astaret et, missarum solemniam celebrans, Dominici corporis et sanguinis veneranda mysteria consecraret, ut ventum est ad horam fractionis, vidit subito quod et fideliter credendum et creduliter sit admirandum, id est, sanctificati panis portionem in infantem transformari, et angelum Domini particulatim ipsum dividere, manifesto veritatis indicio, quia verum Christi corpus et sanguis est quod sub sacramento communicandæ carnis et sanguinis de altari sumimus. Sæpe etiam, dum hæc sacra mysteria celebrantur, visum est a pluribus angelorum choros mensam altaris, in quo sancta consecrantur, ambire, tanquam milites in obsequio sui regis astantes.

Talibus dictis domni episcopi, omnes qui circumstabant fideles, lacrymis obortis, Dei virtutem et Dei misericordiam laudabant. Et conversus ad eos qui astabant hæretica pravitate seducti: Dicite,

A inquit, si quid habetis quo hæc refellenda arbitramini. At illi, gravitate verborum et cælestium virtute magnalium stupefacti, vultibusque demissis, quamdam pœnitudinis similitudinem præferentes, et ex alto suspirantes, gemitum una dederunt, dicentes nihil hic se nisi divinum audire, et quod se mutos et pene elingues faceret. Corruentesque in terra, tunsis pectoribus culpam fatentur. Elevantes autem [vocem] Dei se patientiam dicunt admirari, qui tandiu eos ad ignominiam Christiani nominis toleraverat; nullam sui erroris veniam posse sperare, qui tanto incredulitatis profundo non se solos immerserant, sed et alios quamplures ejusdem ruinæ præcipitio necaverant. Quibus episcopus ait: Qui lapsis huc usque veniæ semitam interdixistis, nec illum in pœnitentia reconciliationis fructum sperandum judicastis, durum est id vobis spectare ab eo qui peccantes vocat in pœnitentia, et gaudet potius super uno pœnitente quam supra nonaginta novem justis, nisi melioris fidei pretio, id ab eo studueritis quærere, qui certe pœnitentibus semper suæ misericordiæ sinum paratus est aperire. Si autem perfidiæ vestræ duritiam catholicæ fidei perceptione rejicitis, et deposito incredulitatis rigore fidei Christianæ documenta suscipitis, confidenter vobis a Deo veniam promitto.

I. De sancta ecclesia quæ est domus Dei.

Sed latere in vobis adhuc quasdam infidelitatis tenebras sentio, quas dum in cordibus vestris manere permiseritis, nullam supernæ lucis visitationem sperare potestis. Hæ sunt enim tenebræ, quæ vos, infidelitatis cæcitate damnatos contra sanctam Dei Ecclesiam erigere, et domnum Dei vivi ignominiosis verborum ictibus impugnare faciunt, dicentes in templo Dei nihil esse, quod sit aliquo cultu religionis dignum magis quam proprii domicilii cubiculum, nihilque in eo sanctum, præter cœmenta et lapides artificum opere digestos, sed et mensam Domini, in qua corporis et sanguinis ejus libamina offeruntur, nullum in se aliud præter acervum lapidum retinere sacramentum. De quibus si ea quæ paulo ante de corpore et sanguine ejus præmisimus, fideliter tenentur, nihil est quod humana mens jure dubitare possit. Sicut enim Dominus et Redemptor noster in his sanctificandis mysteriis, quibus ex rebus conficerentur specialiter, quibusve ministris consecrarentur, instituit, ita et quo in loco specialiter sacrificarentur, elegit, id est in ecclesia sancta quæ domus Dei specialiter appellatur, quia veri sacrificii extra catholicam Ecclesiam non est locus. Hic enim [locus] divinis cultibus agendis est consecratus. De quo ipse Dominus ait: « Domus mea, domus orationis vocabitur (Luc. xix). » In hoc enim quadagesima suæ nativitatis die puer cum hostiis offerri voluit; in hoc eum Simeon longi desiderii compos suscepit; in hoc Anna prophetissa Redemptorem Israel cognovit, cui quidem ad insigne sancti propositi et vidualis castimonie constantiam, hoc singulariter ex evangelica lectione crevit in laudem, quod

non discedebat de templo. Denique Dominus duodennis puer, ignorante matre et cognatis, remansit in templo. Unde ipse requirentibus ait: « Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? » (*Luc. II.*) Appropinquante vero hora passionis suæ, Jerosolymamadiens, statim intravit in templum, formam nobis religiosæ conversationis, quam sequi debeamus, ostendens, videlicet ut, cum oppidum, aut castellum, sive aliquem locum, ubi domus orationis Deo sit consecrata, ingredimur, prius ad illam festinare debeamus, ubi orationis nostræ vota solventes, nosmetipsos Deo commendemus. Ingressus igitur in templum, cepit ejicere vendentes in eo et ementes, dicens: « Domus mea, domus orationis est (*Luc. XIX.*) » Domus illa Dei ad hoc a Salomone primum, et postea a Jesu sacerdote et Zorobabel constructa fuerat, non quod Deus in manufactis templis habitet; sed ut ibi nomen ejus invocaretur, ibique devotæ plebis orationes audiret, vota susciperet, munera et orationes acceptaret. De quo paulo post evangelista dicit: « Quia accesserunt ad eum cæci et claudi, et curavit eos in templo (*Matth. XXI.*) » Ejectis namque indignis et profanatoribus templi, cæcos et claudos in eo sanavit; non quod in platea, aut in civitate curationis ei gratia defuisset; sed certa causa mysterii suæ virtutis potentiam exercuit, ut profecto ostenderet præter ecclesiam nemini locum patere salutis, [et] istum esse locum, in quo uberius divina beneficia quærentibus donantur. In hoc publicanus peccator advenit, justificatus rediit. De hoc etiam dicit Liber apostolorum, quia « Quotidie perdurabant unanimiter in templo (*Act. II.*) » Et paulo post: « Petrus et Joannes ascenderunt in templum ad horam orationis nonam (*Act. III.*) » De hoc Dominus ait: « Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent (*Luc. XVIII.*) » Porro infirmus, quem diuturno languore tabescentem Dominus sanaverat super probaticam piscinam, suæ salutis auctorem nequaquam agnoscere potuit in turba sedentem, donec eum Jesus invenit in templo, ibique se recognosci voluit, aperte docens, ut si gratiam Conditoris nostri cognoscere et ad ejus visionem desideramus pervenire, confugiamus devoti ad templum Dei, ubi illi de perceptis beneficiis gratias agere, et de percipiendis exorare satagamus, nosque ipsos templum Dei, in quo misericorditer venire, et mansionem facere dignetur, præparare curemus.

Hæc semper familiaris fuerat consuetudo Domini, ut in quacunque civitatem introisset, statim diverteret in templum. Unde Joannes evangelista: « Perrexit Jesus in montem Oliveti, et diluculo iterum venit in templum (*Joan. VIII.*) » Et Lucas evangelista: « Intravit Jesus secundum consuetudinem in synagogam, et surrexit legere (*Luc. IV.*) » Ubi audis synagogam, templum intellige, ubi conventus Judæorum erat. Hæc semper Domino gratissima sedes fuerat, adeo ut in eam semper ingrediens,

sermonem faceret ad populum, ac divinitatis suæ sacramenta pandere dignaretur. Unde licet nullum locum vacare a præsentia majestatis ejus sciamus, in hac tamen præsentius atque uberius suæ gratiæ beneficia petentibus tribuit, ubi corporis ejus et sanguinis sacrosancta mysteria celebrantur et laudes divinæ et vota solvuntur. In templo Dominus Salomoni in nube gloriæ suæ apparuit, dicens se ibi petentibus daturum cuiusque tribulationis et angustiarum remedium, et contra tempestates et mortalitatem, adversus gladium et famem, siccitatem et omnem intemperiem aeris, quidquid ibi a petentibus quæreretur, effectum Dei gratia præstaret. Quotidie certe Dominus sanctam spiritualiter intrat ecclesiam, non quod ibi altitudine murorum, aut varietate pavimentorum delectetur; sed quia ibi fit conventus fidelium; ibi grates pro largitis beneficiis a fidelibus accipit; hymnos et cantica spiritualia, et devotæ laudis sacrificia suscipit, et sancta corporis sui et sanguinis sui commercia tribuit. Postremo Lucas ad Theophilum scribens, ait quia Dominus Jesus « post passionem suam, discipulis seipsum vivum præbuit in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis et loquens de regno Dei (*Act. XIII.*) » Quid est loqui de regno Dei, nisi de statu Ecclesiæ, quæ regnum dicitur Dei, ordinare?

Igitur quod congestis lapidibus domum Dei, quam nos ecclesiam nominamus, fabricatam, nihilque sanctum ex ea lapidea materia trahere in se contenditis, et ideo nihil differre; quin in domiciliis et privatis mansionibus vestris orationes factæ tantum valeant quantum et in templo sancto Dei; adversus hæc considerare oportet cur Dominus tanto cultu tabernaculum fæderis sibi per Moysen jussit fieri, in quo, posthabitis cæteris omnibus locis, specialius gloria ejus apparuerat, ibique singulariter in rebus dubiis consultus, judicia et legem filiis Israel exposuerat. Unde et Apostolus ad Corinthios ait: « Nunquid non habetis domos ad manducandum et bibendum, aut ecclesiam Dei contemnitis? » (*I Cor. XI.*) Et paulo post: « Itaque, fratres mei, inquit, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate; si quis autem esurit, domi manducet, ut non in judicium conveniatis (*Ibid.*) » Monstrante itaque Paulo, propterea convenimus ad ecclesiam ut orems et manducemus cenam Domini. Duo audistis cur conveniat populus ad ecclesiam; unum ex antiqua traditione, ut judicia rerum et cognitiones accipiat; alterum ex Novo Testamento, ut manducet corpus Christi. Utraque enim quærimus ad ecclesiam, scilicet: ut in ea audiamus judicia nostra mala, sive bona, et cognitionem Dei, et ut manducemus corpus Christi. Quia vero quidam viri comam nutriebant, et mulieres nudato capite procedebant in ecclesiam, gloriantes in crinibus, quod non solum inhonestum erat, sed etiam concupiscentiæ fomenta præstabat, ab hac consuetudine Apostolus eos compescens, dicebat: « Decet mulierem non velatam in ecclesia orare Deum; nec ipsa natura docet vos,

quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi : mulier vero si comam nutriat, gloria est illi (*Ibid.*). » Denique beatum Urbanum martyrem (si vere martyres creditis debere imitari) audire vos oportet, qui domum sanctæ Cæcilie sanctæ ecclesie nomini dicavit. Unde doctor egregius Augustinus, in psalmo LXXX : « Hæc quæ exstruuntur ad tempus ad recipienda corpora vel vivorum vel mortuorum necessaria sunt, sed tempore prætereunt. Nunquid post iudicium Dei istas fabricas in cælum levabimus? Sine his tamen hoc tempore, quæ ad possidendum cælum pertinent, agere non poterimus. » Porro ipsa domus idcirco vocabulum habet ecclesie, quia continet Ecclesiam, id est populum convocatum ab eo, qui facit unanimes habitare in domo. Quæ ideo sanctificatur ab episcopo, ut in ea velit esse adventus angelorum, et homines in eam introeuntes ab omni turpiloquio, et scurrilitate, et inutili cogitatione norint se continere. Audiant qui intrant ecclesiam quod audivit Moyses, quando voluit visere rubum ardentem; et Dominus: Ne appropies, inquit, huc, solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas, terra sancta est (*Exod.* III). » Et angelus ad Josue : « Solve, inquit, calceamentum de pedibus; locus enim in quo stas terra sancta est (*Jos.* V). » Et Apostolus ait : « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (*I Cor.* III). » Intrantes igitur domum Dei, ecclesiam, ubi Dominus et angeli ejus sunt, oportet nos exuere mortuæ actionis calceamentis, et cogitare de conversatione angelorum, et de præsentia majestatis Dei, et assiduis hymnis et psalmis spiritualibus invocare nomen Domini, ut illud compleatur in nobis quod ait Psalmista : « Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis a templo sancto tuo, quod est in Jerusalem (*Psal.* LXVII). »

IV. De sacro altari.

Quod autem de mensa Domini et de materiali structura ejus fabulas fingitis, quod nihil aliud sit, nisi acervus lapidum, et ideo inani religionis officio illam venerari; non est vox ista hominis, sed diaboli, cum nullus sit locus in orbe alius, ubi legitime veneranda corporis ejus et sanguinis libamina queant sanctificari; nescit enim crucis pretium, qui non credit manere in altari cæleste mysterium. Altare de terra Dominus per Moysen sibi fieri instituit, super quod holocausta et sacrificia offerri debuissent; de quo liber Leviticus testatur quia præceperat eidem Moysi Dominus, ut poneret sacerdos, qui unctus erat, de sanguine hostiæ super cornua altaris thymiarnalis gratissimi Domino, quod erat in tabernaculo testimonii. Quod quidem altare in tabernaculo novo, id est in sancta ecclesia, imaginem corporis Christi et sepulcri tenet in quo sanguis veri Agni et immaculati Christi quotidie a fidelibus immolatur, qui seipsum pro nobis obtulit hostiam Deo Patri. Hoc quidem primo a patriarchis, postea, sicut diximus, a Domino per Moysen consecratum est. Nam legimus quia Noe post diluvium « ædificavit

altare Domino, et tollens de pecoribus et volueribus mundis, obtulit holocausta super eum, odoratusque est Dominus odorem suavitatis (*Genes.* VIII). » Similiter et Abraham, Isaac et Jacob. Qui Jacob egressus de Bersabee, vidit scalam a terra cælos usque eminentem, per quam angelos Dei ascendentes et descendentes, ipsum etiam Dominum loquentem sibi, vidit. Qui mane exurgens : « Vere, inquit, Dominus est in loco isto, et ego nesciebam. Pavensque, Quam terribilis est, inquit, locus iste! non hic est aliud nisi domus Dei et porta cæli. Surgens ergo mane tulit lapidem, quem supposuerat lapidi suo, et erexit in titulum, fundensque oleum desuper vovit Domino (*Ibid.*), XXVII). » Ibiq; decimas et hostias obtulit; ad cujus instar adhuc in sancta ecclesia oleo sacro altaria perunguntur. De hoc Dominus in Evangelio dicit : « Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum (*Matth.* V). » Et alibi : « Quid, inquit, majus est donum, an altare quod sanctificat donum? » (*Ibid.*, XXIII). De hoc Lucas ait : « Quia dum Zacharias sacerdotio fungeretur in templo, angelus Domini apparuit ei, stans a dextris altaris incensi (*Luc.* I). » Et Joannes in Apocalypsi : « Vidi, inquit, sub altare Dei animas interfectorum (*Apoc.* VI). » Et iterum : « Alius angelus venit, et stetit ante altare, habens thuribulum aureum, et data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum super altare quod erat ante thronum (*Ibid.*, VIII). » Et paulo post : « Accepit, inquit, angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris (*Ibid.*). »

De thymiarnate.

Quoniam de sacro altari verbum facientes thymiarnatis quoque et incensi mentionem fecimus, quorum usum et in cælis angelico ministerio, et in terris per antiquos et novos Patres observari legimus, talem ex hoc divinæ institutionis auctoritatem habemus. Porro inter cætera, quæ ad cultum tabernaculi facienda Dominus constituerat, hæc quoque jussit Moysi, dicens : « Facies mihi altare ad adolendum thymiarna de lignis setim (*Exod.* XXX). » Et iterum : « Pones altare contra velum quod ante arcam pendet coram propitiatorio, ubi loquar tibi, et adolebit incensum super eo Aaron, suave flagrans mane. Quando componet lucernas, incendet illud, et quando collocat eas ad vesperum, uret thymiarna sempiternum Domino (*Ibid.*). » Dehinc in sequentibus ait : « Sume tibi aromata, et stacten et onycha, galbanum quoque boni odoris, et thus lucidissimum, faciesque thymiarna compositum opere unguentarii mistum diligenter, et purum et sanctificatione in remissionem (*Ibid.*). » « Prædicare annum Domini acceptum et diem retributionis (*Luc.* IV). » Et paulo post intendentibus in eum dicit : « Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris (*Ibid.*). » Sed et Paulus, qui semper a veteribus nos docet transire ad nova, multa de Moyse et prophetis et psalmis, suis scriptis inserit, ut est illud in Genesi :

« Factus est primus homo Adam in animam viventem (I Cor. xv). » Quid igitur? Nudquid Vetus Testamentum reprobasse dicendus est, qui in Epistola ad Hebræos ita scribit: « Tabernaculum factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, quod dicitur sancta; post velamentum autem secundum tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, et arcam testamenti circumtectam omni ex parte auro (Hebr. 9), » et cætera, quæ in eadem Epistola de Veteri Testamento prosequitur.

Igitur nos sanctorum patrum exempla servantem, plurima ab illo veteris observantiæ cultu in ministerium Novi Testamenti per ministros Ecclesiæ tractanda, apostoli et eorum successores transtulerunt, ut est hæc ipsa, de qua loqui incœpimus, sacri chrismatism atque olei unctio, de qua olim sacerdotes et reges, jubente Domino, ungebantur. Nam in Exodo scriptum est ut populi offerant oleum, dicente Domino: « Præcipe filiis Israel ut offerant [asserant] tibi oleum de arboribus olivarum purissimum (Exod. xxvii). » Nam, ut Isidorus ait, Olea ipsa arbor est, fructus oliva, succus oleum. Est autem olea arbor pacis insignis, et habet pinguedinem, qua lassi atque infirmi artus recreantur, et gratia præstatur luminis; cujus succus, dum offertur a populo, simplex liquor est, per benedictionem vero sacerdotum transfertur in sacramentum, sicut de aqua baptismatis ante docuimus. Animales autem hæc non possunt percipere, sed fides sapiat quod carni oculi non possunt contemplari, ut fiat illud quod ait Apostolus: « Invisibilia ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus et divinitas (Rom. i). » Unde beatus Augustinus, in psalmo XLIV, explanat: Oleum visibile in signo est, oleum invisibile in sacramento est. Oleum spirituale invisibile est. Potest Deus per se oleum spirituale tribuere sine corporali, sed propter animales aguntur visibilia, ut invisibilia facilius capiantur. Apostoli denique hac arte olei utebantur in redintegratione infirmorum, et apostolici viri in consignatione neophytorum. Sic enim scriptum est in Evangelio: « Exeuntes prædicabant, ut poenitentiam agerent, et dæmonia ejiciebant, et ungebant oleo multos infirmos, et sanabant (Marc. vi). » Unde, ait apostolus Jacobus: « Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et si in peccatis fuerit, dimittentur ei (Jac. v). » Unde patet et ab ipsis apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ morem traditum, ut energumini et alii quilibet ægroti ungantur oleo pontificali benedictione consecrato. Consignantur etiam, ut diximus, neophyti de eo, ad cujus exorcismum jubetur diabolus recedere a catechumeno, qui adhuc pro mortua deputatur, quia nondum est baptizatus. Chrismalis autem unctio sanctificat viventem ex mortuis, et Spiritus sancti gratiam in filium adoptionis invitat.

A Porro in veteri testamento Aaron a Moyse unctus est, et filii ejus, qui in tabernaculo Dei ministraturi fuerant sicut Dominus locutus est ad Moysen, dicens: « Accipe Aaron et filios ejus, et applicabis ad ostium tabernaculi testimonii; cumque laveris patrem cum filiis aqua, indues Aaron vestimentis suis, et oleum unctionis fundes super caput ejus (Exod. xix). » Et iterum: « Pontifex, id est sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fustum est unctionis oleum, et cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non disco operiet, vestimenta non scindet, et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Sub patre quoque suo et matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium Dei, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est (Levit. xxi). » Unde Psalmista ait: « Unxit te Dominus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. XLIV). » Quando consortes nominavit, quos alios intuebatur nisi episcopos, quos, Christi, vicarios spiritu prophetico ad regendam sanctam Ecclesiam prævidebat, qui hanc unctionis gratiam ab eo accepturi erant, qui est verus sacerdos secundum ordinem Melchisedech? Porro caput nostrum Christus est, ideo pontifex in capite ungitur, qui Christi vicarius efficitur. Imitando enim illum, qui est totius caput Ecclesiæ, per hoc unctionis mysterium fit et ipse caput Ecclesiæ sibi commissæ. Et sicut Christus pro universa interpellat Ecclesia, ita episcopus pro sibi commissæ. In eo autem quod ait propheta unctum Christum præ consortibus suis, spiritualis gratiæ donum, quo Christus præ consortibus, id est cæteris sanctis, unctus est, insinuat, cujus unctio illo expleta est tempore, quando baptizatus est in Jordane, et Spiritus sanctus in specie columbæ descendit super eum, et mansit in illo; in eo vero quod Christi consortes unctos oleo dixit, materialis unctionis gratiam, qua vicarii Christi, id est pontifices, perfunduntur, insinuat. Nam si sacerdotalis gratiæ unctionem singularem solus sibi Christus retinisset, nequaquam Apostolus hanc cæteris gratiam inesse doceret, cum ait: « Plures facti sunt sacerdotes secundum legem, idcirco quod morte prohiberentur permanere (Hebr. xvii). »

D Igitur hunc unctionis morem in ordinandis episcopis sancta adhuc servat Ecclesia; ipsi etiam episcopi in consecrandis presbyteris, manus eorum unguunt de oleo, ut mundi sint ad offerendum Deo hostias, et largi ad cætera officia pietatis. Utrumque enim designatur per oleum, et gratia curationis, et charitas dilectionis, de qua Apostolus ait quia « charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis (Rom. v). »

Si quis autem objiciat: Cum Deus sine oleo possit sanare infirmos, effugare dæmones, sanctificare suos, quare tanto studio observatur cultus consecrationis olei? respondemus: Nonne antiqui justii potuerunt Deo placere sine circumcisione?

Potuerunt utique; sed postquam eis præceptum fuit ut circumciderentur, nisi ita agerent, peccati vinculis tenebantur. Unde beatus Augustinus ait : « Antiqui justi, si non circumciderentur, non erat eis peccatum; postea vero quam jussit Deus circumcidi Abraham ejusque posteritatem, jam nisi fieret, grave peccatum fuit. »

V. *De signis.*

Signorum quoque usus a Veteri Testamento sumptus est. In quo per Moysen Dominus jussit fieri tubas argenteas ductiles, quas dum Levitæ tempore sacrificii clangent, sonitu dulcedinis populus comonitus, ad tabernaculum foederis ad adorandum festinaret, quarum etiam clangore hortatus ad bellum tela prosterneret adversantium, et fortitudo inimicorum eo sono [exterrita in se deficeret. Nam legimus quia, ante arcam foederis, per clangorem tubarum muri Jericho, quibus adversantium cingebatur exercitus, corruerunt. Ad hunc modum in sancta ecclesia hodie tintinnabula fiunt, ut per illorum tactum fideles ad gremium matris ecclesiae invitentur, ut, depositis curæ sæcularis occupationibus, discant se armare adversus spirituales incursus. Et sicut fit ut audita bellica tuba milites ad prælium animosius accendantur, hostilis impetus formidine fusus dispergatur: ita, exterritis turbis nocentibus, confortetur ad Dominica bella per signum populus evocatus; et, procul pulsus acreis potestatibus, conventus Ecclesiae manu angelica servetur.

VI. *De sacris ordinibus.*

Veniendum est autem ad sacratissimos ordines, quos vesanae mentis pertinacia vos rejicere audimus. De quibus primo notandum est quia eos qui magis sunt in Ecclesia necessarii, Apostolus denominat, et eorum mores depingit sine quibus non potest rite immolatio altaris celebrari, id est levitas et sacerdotes. Ut enim sine retractatione sacerdos circa hostias vigilat, necessarius est diaconus ad ministrandum ea quæ necessaria sunt sacerdoti. Cæteri ordines his subjecti sunt; crescente namque Ecclesia, crevit officium ecclesiasticum; ut enim multitudini Ecclesiae subveniri possit, adjiciuntur inferiores in adiutorio præpositorum. De quibus sunt ostiarii, id est janitores, qui pervigili cura sanctæ ecclesiae januam servant, et thesauros domus Dei custodiunt, per quos accessum habemus in templum Domini, qui ait: « Ego sum ostium (Joan. x). » Hi suscipiunt eos quos prærogativa fidei invitat, et excludunt illos qui ab unitate disjuncti sunt, quibus dicturus est Dominus: « Nescio vos. » Post instituuntur leclores, id est, Domini verbi relatores, de quibus Apostolus ait: « Alii datur sermo sapientiæ secundum eundem Spiritum (I Cor. xii). » Hi sunt qui distincte atque ordinate modulantes in ecclesia, sanctis moribus fideles instruunt. Deinde sunt exorcistæ, qui per impositionem manuum et benedictionem sacerdotalem sumunt potestatem abjiciendi spiritus immundos, et gratiam curationum; de quibus Dominus in Evangelio: « In nomine meo dæmonia

A ejicient (Matth. vii). » Quam effugandorum dæmonum potestatem, nulla manuum impositione aut sacerdotalis benedictionis prærogativa donati, olim quidam usurpare volentes, ab obsessis corporibus dæmones per exorcismum tentabant ejicere, sicut de filiis Scevæ Judæi Liber apostolorum commemorat. Qui cum in nomine Jesu, quem Paulus prædicabat, spiritus immundos exorcizarent, concito indignantis spiritu furore vexati, temeritatisque ausum ultore spirita luentes, audierunt increpantis responsum hoc modo: « Jesum novi, et Paulum scio: vos autem qui estis? et continuo insiluit in eos spiritus immundus (Act. xix). » Quibus illa sui pœna furoris saue dedit indicium quia non erant ex eorum numero quibus hoc donum gratiæ auctoritate sacerdotali præstitum fuerat. Hos sequuntur acolythi, id est, ce-
B roferarii, qui ignem verbi cœlestis, quo illuminentur fratres ad agnoscendum, et inflammentur ad diligendum Deum, prædicando ministrant. Subdiaconi vere hi sunt, qui oblationes a populis in templo Domini suscipiunt, et officiis deserviunt Levitarum, in offe-
C rendis vasis corporis et sanguinis Domini, et in administrandis his quæ aguntur circa altaris officia.

Cui vero otium fuerit Vetus Testamentum revolvere, inveniet ab eo hos sumpsisse exordium, nec minus etiam eos qui supersunt, id est, Levitas et sacerdotes, quorum gradus quia altior est, paulo plus in eis nobis est immorandum. Nam, sicut liber Numerorum refert: Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: « Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei, et excubent, et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii, et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus. » De his scriptum est, in Actibus apostolorum, quia « convocantes duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus; nos vero orationi et ministerio verbi erimus instantes. Et placuit sermo coram multitudine, et elegerunt Stephanum, virum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum et cæteros, quos statuerunt ante conspectum apostolorum; et orantes imposuerunt eis manus (Act. vi). » Ex hinc jam decreverunt apostoli, vel successores apostolorum, per omnes ecclesias septem diacones, qui sublimiori gradu cæteris circa aram Christi quasi columnæ altaris assisterent. De his Paulus, cujus vos doctrinam tenere dicitis, scripsit ad Timotheum. Nam cum præmisisset episcopum debere irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, moribus ornatum, continuo intulit: « Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes habentes mysterium fidei in conscientia pura; et hi probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes (I Tim. iii). »

Presbyterorum ordo quoque exordium sumpsit a

filiis Aaron, qui tunc sacerdotes vocabantur in Veteri Testamento, nunc autem presbyteri vocantur. Porro hi præsunt Ecclesiae Christi, et in confectione corporis et sanguinis Domini consortes cum episcopis sunt, similiter et in doctrina populum et in officio prædicandi. De his Paulus apostolus scribit ad Titum : « Hujus, inquit, rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, et constituas per civitates presbyteros, quemadmodum ego tibi disposui, si quis sine crimine est (Tit. 1). » Et in prima ad Timotheum Epistola : « Noli, inquit, negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii (I Tim. iv). » Igitur cum presbyteri ordinantur, per impositionem manuum sacerdotatis gratiæ donum suscipiunt. De quibus in libro Numerorum scriptum est : « Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel; quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo, tradamque eis (Num. xi). » Et paulo post : « Descendit Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, et dans septuaginta viris (Ibid.). » De his etiam, in Actibus apostolorum, scriptum est quod, cum venisset Paulus apostolus Miletum, miserit Ephesum, et vocaverit presbyteros ejusdem Ecclesiae, quibus inter cætera ait : « Attendite vobis et omni gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit pascere Ecclesiam Domini, quam acquisivit per sanguinem suum (Act. xx). » Sed et Petrus in prima Epistola : « Presbyteros, inquit, qui in vobis sunt, obsecro consenior et testis Christi passionum, et ejus quæ in futuro revelanda est gloriæ communicator; pascite, qui est in vobis, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneæ, secundum Deum; non turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo; et cum apparuerit Princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam (I Petr. v.)

Denique pontificalis sacerdotii ordo initium sumpsit ab Aaron, sicut dicit Isidorus, quanquam et Melchisedech prior obtulerit sacrificium, et post hunc Abraham, Isaac et Jacob; sed isti spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate ista fecerunt. Cæterum Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primusque pontificali stola indutus victimas obtulit, dicente Domino ad Moysen : « Accipe, inquit, Aaron et filios ejus, et applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis aqua indues Aaron vestimentis suis, id est, lineam, et tunicam, et superhumeralia et rationale, quod constringes balteo; et pones tiaram in capite ejus, et laminam sanctam super tiaram, et oleum unctionis fundes super caput ejus (Exod. xxix). » In Novo autem Testamento post Christum pontificalis ordo a Petro cœpit; ipsi enim primum datus est pontificatus in Ecclesia Christi, sicut dicit Dominus :

Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo

A Ecclesiam meam (Matth. xvi). » Hic ergo ligandi solvendique potestatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtute prædicationis adduxit. Siquidem et cæteri apostoli cum Petro pari consortio honoris et potestatis acceperunt, et ipsis apostolis ordinantibus successerunt episcopi, qui sunt constituti per mundum in sedibus apostolorum, qui non jam ex gente carnis et sanguinis eliguntur sicut primum, sed pro uniuscujusque merito, quod in eum divina gratia contulit.

Quod autem per manus impositionem a præcessoribus Dei sacerdotibus episcopi ordinantur, antiqua institutio est. Sic enim patriarcha Isaac, manum super caput Jacob imponens, benedixit ei; similiter et Jacob filiis suis; Moyses, super caput Josue manum imponens, dedit ei spiritum virtutis et ducatus in populo Israel. Sic et suppletor legis et prophetarum, Dominus noster Jesus Christus, apostolos benedixit. Et in Actibus apostolorum ex præcepto sancti Spiritus Paulo et Barnabæ apostolis manus imposita est in episcopatum, et sic missi sunt ad evangelizandum. Caput enim principale mentis designat; et sicut mente corpus regitur, ita per episcopos Ecclesia, quæ est corpus Christi, regitur. De his Paulus apostolus ad Titum : « Oportet, inquit, episcopum irreprehensibilem esse, sicut Dei dispensatorem (Tit. 1). » Et ad Timotheum ait : « Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat; oportet enim episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem (I Tim. iii). » Et item : « Admoneo te ut resuscites gratiam Dei quæ in te est per impositionem manuum mearum (II Tim. 1). » Jam vero, quod sæculares viri nequaquam ad ministerium Ecclesiae assumantur, eadem apostolica auctoritas docet et dicit : « Manus nemini cito imposueris (I Tim. v). » Et iterum : « Non neophytum, ne in superbia elatus (I Tim. iii) » putet se non tam ministerium humilitatis quam administrationem sæcularis potestatis adeptum, et in condemnationem superbiæ sicut diabolus per jactantiam dejiciatur. Non enim valebit sæcularis homo sacerdotii magisterium implere, cujus nec officium tenuit, nec disciplinam cognovit, sed neque docere potest quod non didicit.

Quod cum ita sit, stultum et cunctis catholicis abominabile fit quod putatis vos posse dare quod non accepistis; nec quibus in locis; nec quibus ministris detur aliquod gratiæ donum, differentiam facitis; sed in lucis, aut in brevis, aut etiam intra pudenda septa latrinarum vestras phantasias atque sacrilegas incantationes, quasi quoddam sanctificationis mysterium, super eos agitis quos erroris vestri consortio admiscere potestis. Qua in re Paulum apostolum, quem vestrum doctorem mentimini, vestrum potius sentietis accusatorem, qui ad Timotheum scribens, ait : « Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem (II Tim. vi). »

VII. De sepultura.

De sepultura etiam, quam præter illum salutis compendium avaritiæ sacerdotum ascribitis, sermocinabimur. Asseritis quidem nihil differre utrum mortui in atriis domus Domini, an aliis in quibuslibet locis sepeliantur, fingentes nullum prætendi mysterium sanctitatis, præter quod de ipso pretio sacerdotes sibi coacervant pecuniam. Sed si sanctæ matris Ecclesiæ sinum fidelibus vivis derogare præsumitis, nec mirum si vultis derogare et defunctis. Verum, quia de Ecclesia superius certissime tractavimus, de sepultura etiam aliquid disseramus. Porro cum fideles Christiani temporalem vitam in unitate Spiritus sancti sub mysterio catholicæ fidei in hac temporali Ecclesia communiter exigunt, ut per hanc ad cælestem perveniant, ubi, rogo, debent corpora eorum post resolutionem rectius quam in sinu matris Ecclesiæ tumulari? Sicut enim temporali ecclesiæ temporaliter vivendo per fidem adhærent, ita et temporaliter moriendo in sinu ipsius requiescunt, diem videlicet resurrectionis et temporalis Ecclesiæ gloriam expectantes. Hæc est enim mater credentium quæ natos ad mortem regenerat ad immortalitatem, quæ filiorum corpora servat sane ad tempus sopita, in generali tamen resurrectione ad immarcescibilem gloriam suscitanda. Si ergo in tanto lumine veritatis caliginem erroris non deponitis, dicite unde spiritus vitæ æternæ vobis promittitis. In sancta quippe Ecclesia Deo renati offerimus, et per ipsam juxta piæ conversationis qualitatem ad æternitatem tendimus. Cæterum cum resolvimur, in ipsa sepulti quiescimus, et juxta speciem mortis imitamur future beatitudinem resurrectionis.

Qui ergo hoc Christianæ fidei unicum pignus non amplectitur, a compage corporis Christi procul dubio divellitur. Ad hujus vero fidei unitatem pater Abraham se noverat colligendum, cum ab Ephron duplicem sepulturam emeret; quam etsi sine pretio posset habere, tamen, ne cum improbis videretur participari, æstimavit potius comparare. Ibi nimirum Saram uxorem sepelivit, et ipse postea sepultus est, necnon Isaac cum Rebecca. Illuc etiam Jacob, cum in Ægypto mori debuisset, filios suos sepeliendum se reportari commonuit. Josephus vero, filius suus, antequam moreretur, quodam prophético contuitu dixit ad fratres suos: « Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac et Jacob patribus nostris. Cumque ascenderitis, asportate ossa mea vobiscum de loco isto (Gen. 1), » ad patriam videlicet sepulturam. Quod et isti fecerunt. Tobias vero, vir plenus Spiritu sancto, filium suum monuit ut, cum ipse moreretur, funus suum curaret, et juxta eum sepeliret uxorem suam. Notandum enim quod sancti patres non solum in vita, sed post mortem ab alienigenis dissociari volebant; quippe unitatem future Ecclesiæ prætendentes, quæ seorsum fidelibus aggregatis profanos cultus abhorret.

A Quod si Abraham sepulcrum sibi pretio coemisset, cum gratis posset habere, cur non potius et nos in sepulturis nostris sanctam Ecclesiam quolibet munere donabimus, quod et ad remedium vivis, et ad veniam prosit defunctis? Si autem objicitis quia hoc magis avaritia sacerdotum exigit, nec quidem nos negamus quin aliqui hoc faciant; faciunt enim aliqui. Nec mirum, cum ex duodecim apostolis unus avaritiæ inhiasset. Sciendum vero quod vitio malorum boni depravari non debent, aut divina mysteria infamari. Quidquid enim fiet in nomine Domini, præmio vacabit. O vos cæci et errantes, Dominicis verbis vos increpate! Nescientes legem, quare non scrutamini Scripturas? Hoc habet plane liber Regum, quod reges israeliticæ plebis in uno loco omnes sepelirentur, exceptis pravis et impenitentibus.

B Quod si pœnitentes admissa correxerint, cum cæteris sepulturam sortirentur. Unde datur intelligi quod, cum Salomon cum cæteris tumuletur, veniam criminum meruisset, licet sua pœnitentia non legatur. Ad hoc autem et alia multa quæ de sepultura occurrunt mysteria, ipsius Salvatoris eo etiam affuit providentia, quod crux sancta in qua pependit, super tumulum protoparentis Adam, ut tradunt doctores, figeretur. Nec vacat quod pretio ejus sanguinis ager Haceldama emitur, ubi peregrinorum corpora tumulantur: revera enim ejus sanguine Ecclesia comparatur, in cujus sinu pauperes Christi quiescunt.

VIII. De pœnitentia.

Quoniam quidem superius regenerationis mysterium nihil esse dixistis, ob hanc scilicet causam, quia quidquid ex operibus Satanae baptizandus abdicare se profiteretur, postmodum in vita repetere non timet: qua sententia pœnitentiæ derogare videmini et cæteris quæ Deus ad peccantium reconciliationem remedia contulit; restat nobis adhuc super hujusmodi insudare. Necdum enim incredulitatis vulnus ad vivum usque attigimus, quod quidem non medicantis verbi ferramento opus est recludere, unde latentis putredinis sanies in apertum erumpat. Sciens certe divina providentia neminem, baptismatis gratia renovatum, ad superandas diaboli insidias et vincendas carnis concupiscentias esse idoneum, ne quis post lapsum in desperationis foveam corruat, adversus singula vitiorum vulnera reservavit convenientia reparandæ salutis medicamenta, parans superbis humilitatem, invidis charitatem, luxuriosis continentiam, gulosis parcimoniam, lapsis pœnitentiam, et cæteris quibusque vitiis congrua medicamenta, et per quæ peccator quasi quadam baptismi regeneratione Deo reconciliatur. Sed ut de reliquis sileam, quoniam pœnitentiam abjicitis, cum tamen Evangelii auditores vos esse dicitis, interrogo vos quid Dominus in Evangelio esse voluerit quod ait: « Gaudeo super uno peccatore pœnitente, quam supra nonaginta novem justos qui non indigent pœnitentia (Luc. xv). » Et alibi: « Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam (Matth. ix). » Satis certe superque abundant exempla pœnitentiæ,

per quæ, reuelante Scriptura, multos de tumulo vi-
 tiarum et morte animæ resuscitados cognovimus, de
 quibus multos, ante electionem in malitia sua per-
 durantes, per pœnitentiam resipisci cognovimus;
 plurimos vero post electionem lapsos, sed postea
 pœnitentiæ remedio in pristinam gratiam relocatos.
 De quibus beatum Petrum primum in medium in-
 troducimus, qui, dum pœnitendo fleret culpam ne-
 gationis, non solum priorem gratiam reimpetravit,
 sed inter omnes totius Ecclesiæ, quæ in terris et in
 cœlis est, primatum accepit. Quin etiam prodigum
 filium, a gratia paterna privatum, in Evangelio au-
 didimus pœnitendo non solum in gratiam patris re-
 didisse, sed et stolam primam, quam amiserat, rece-
 pisse. Primam cum audis, non novam intelligas, sed
 antiquam, quia prioris innocentie vestem, qua se
 peccando exspoliaverat, pœnitendo reparavit.

Denique qui doctrinam apostolicam suscipitis,
 oportet audire qualiter Paulus fornicantem fratrem
 compellat ad pœnitentiam: « Omnino, inquit, auditur
 inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec in-
 ter gentes, ita ut uxorem patris quis habuerit. Et
 vos inflati estis et non magis luctum habuistis, ut
 tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego
 quidam absens corpore, præsens autem spiritu, jam
 iudicavi, ut præsens, eum qui sic operatus est, in
 nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis
 et meo spiritu cum virtute Domini Jesu, tradere
 huiusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus
 salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi (I Cor.
 v). » Et alibi: « Timeo ne, cum venero, humiliet
 me Deus apud vos, et lugeam multos ex his qui
 ante peccaverunt, et non egerunt pœnitentiam super
 immunditiam, et fornicationem, et impudentiam
 quam gesserunt (II Cor. xii). » Quid enim tradere
 hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus
 salvus fiat, aliud est, nisi hunc quod per incontinen-
 tiam carnis deliquerat, per tribulationem carnis
 pœnitendo diluere, ut carnis titillantibus rubigine pœ-
 nitentiæ camino excocata, spiritus purior in diem
 Domini salvus fiat? Unde ipse, postmodum dicit se
 timere ne lugeat de eorum interitu qui non egerunt
 pœnitentiam super immunditiam et fornicationem
 suam.

Denique in ecclesiastica Historia quemdam juve-
 nem apud Ephesum audivimus a beato Joanne apo-
 stolo in monasterio reclusum; qui, catholicis disci-
 plinis instructus, et baptismatis gratiam adeptus,
 post multa religiosæ conversationis exempla, diabo-
 licæ suasionis spiritu agitated monasterium dese-
 ruit, et inter sylvas et lustra ferarum homicidiis, fur-
 tis et omnigenis flagitiis depravatus est. Quem cum
 apostolus requisitum ad Ecclesiam revocaret, et mi-
 ser ille ob magnitudinem criminum nullam reparan-
 dæ salutis spem se habere diceret, beatus Joannes
 jurisjurandi sacramento ei spem veniæ promittit.
 Dehinc jejuniis et orationibus eum intra paucum
 tempus ita reddidit emendatum, ut cæteros anteirat
 sanctitate, et ipsius Ecclesiæ regimen illi Apostolus

A commendaret, præbens per hoc magna exempla
 veræ pœnitentiæ et documentum ingens regenera-
 tionis, atque insignia quædam et tropæa visibilia in
 eo resurrectionis ostendens. Verum qualiter idem
 Joannes apostolus angelo Ecclesiæ Ephesi scribat,
 animadvertite: « Memento, inquit, unde excideris,
 et age pœnitentiam, et prima opera fac; alioquin
 veniam tibi, et movebo candelabrum tuum de loco
 ejus (Apoc. ii). » Exstat unum, quod ad commendan-
 dam pœnitentiæ vim sufficiat, exemplum. Senatoris
 cujusdam filiam Deo consecratam vir quidam, con-
 cupiscentiæ furis agitated, quondam eo usque ada-
 mavit ut per maleficos immundum spiritum consu-
 leret. Cui cum spiritus malignus desiderii effectum
 promitteret, si Christo abrenunciare vellet, ille non
 solum acquievit, verum abrenuntiationis chartam
 manu propria scriptam illi donavit; sicque sponso-
 ris sui arte virginis amplexum adeptus, non post
 multo amare desiebat stupri mercede auctorem suum
 negasse. Tandem beato Basilio Cappadociæ civitatis
 episcopo omnem rei ordinem confessus, in quodam
 conclavi per tres dies sub pœnitentiæ satisfactione
 recluditur, ubi infestantis spiritus convicia multa
 patitur. At vir beatus, convocata in ecclesiam cleri
 ac populi multitudine, non destitit orare ad Domi-
 num, donec validissimo orationis certamine scri-
 ptum de manu diaboli extorsit, et cunctis intuenti-
 bus demissam per aerem chartam recepit.

Absit igitur a fidelium mentibus hanc vestram
 execrabilem audire doctrinam, ut lapsis, post ele-
 ctionem, pœnitentiam nequaquam proficere cre-
 dant! cum luce clarius est post perpetrata scelera ho-
 mines per eam redire ad innocentiam. Quam quidem
 adeo efficacem, adeo potentem ad abolenda peccata
 experti sumus ut, etiamsi in ultimo vitæ spiritu quis
 admissorum pœniteat, et publica lamentatione com-
 missa prodantur, fructum tamen et spem veniæ
 salutaris non perdat, quia propositum, quod decrevit
 salvare quod perierat, non potest immutari; et ideo
 quia voluntas ejus non mutatur, etiamsi tempus
 emendationis non conceditur, si tamen in supplici
 confessione vita exceditur, fideli proposito venia
 non negatur ab illo qui non vult mortem peccatoris.
 sed ut convertatur a perditione pœnitendo, et sal-
 vatus miseratione Domini vivat. Quod autem objici
 poterat de peccato ad mortem, cui nulla patet ad
 veniam consolatio, id quidem eorum est qui, in de-
 sperationis foveam corruentes, nihil prorsus, quo
 inde eximi valeant, sibi reliquerunt.

IX. Quod pœnitentia post mortem prosit.

Verum, ne quis pœnitentiam solis vivis et non de-
 functis proficere credat, multos qui a sæculo trans-
 ierant, suorum pietate viventium a pœnis relevatos,
 Scriptura teste, comperimus, dum pro eis sacrificium
 Mediatoris offertur, vel eleemosynæ fiunt, vel quis
 vicariam pœnitentiæ solutionem defuncto amico
 persolvit, dum quod æger præventus morte non po-
 tuit, vivus supplet amicus. Quod quia cæci lumine
 fidei non solum refugium credere, sed penitus de-

struere tentatis, non vere, ut asseritis, Evangelii A
 auditores estis. Nam ipsa Veritas dicit quia : « Si
 quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, ne-
 que in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro
 (*Matth. xii*). » In qua sententia, in Dialogo suo bea-
 tus ait Gregorius, datur intelligi quasdam culpas in
 hoc sæculo, quasdam vero in futuro posse relaxari.
 Quod enim de uno negatur, consequens intellectus
 patet quod de quibusdam conceditur; sed hoc de
 parvis minimisque peccatis credendum, est, sicut
 est continuus otiosus sermo, immoderatus risus, vel
 ali. . . . curæ familiaris, et cætera, sine quibus
 vita humana non agitur, quæ etiam post mortem
 gravant, si adhuc in hac vita positæ minime fuerint
 laxatæ; quæ per ignem purgatorium post mortem
 ipse paulo post dicit purgari, si in hac vita positus
 hoc bonis actibus, ut illic obtineat, aliquis prome- B
 reatur. Unde jure a sanctis doctoribus purgatorius
 ignis esse dicitur, quod per eum peccata aliqua
 purgantur, prout viventes, aut eleemosynis, aut sa-
 crificiis, aut certe, sicut ante diximus, vicaria pœni-
 tentiæ solutione obtinere possunt. Unde et Paulus
 ait quia : « Vir fortissimus Judas, collatione facta,
 misit Jerosolymam duodecim millia drachmas ar-
 genti, offerre eas pro peccatis mortuorum, juste et re-
 ligiose cogitans de resurrectione; nisi enim eos qui
 ceciderant resurrecturos speraret, superfluum vide-
 retur et vanum orare pro mortuis. » Deinde dicit :
 « Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis
 exorare, ut a peccato solvantur (*II Mach. xii*). »

Constat igitur, ut diximus, talium operum pretio C
 defunctos posse a peccatis absolvi, alioqui Paulus
 apostolus, cujus vos auditores esse mentimini, ne-
 quaquam audiendus esset, qui dicit lignum, fenum,
 stipulam, id est, peccata minima atque levissima
 igne purgatorio facile consumi; quibus nimirum non
 purgatoria, sed æterna supplicia inferrentur, nisi ta-
 libus hostiis promeruissem igne purgatorio resolvi.

X. De connubiis.

De connubiis vero, quæ vos contra evangelica et
 apostolica decreta sacrilega mente abominanda ju-
 dicatis, dicentes conjugatos in sortem fidelium ne-
 quaquam computandos, multa sanctorum Patrum
 occurrunt exempla quæ ad infidelitatis hujus bla-
 sphemiam confutandam satis sufficiant. De quibus
 nos responsuros quodam discretionis gubernaculo
 nostri sermonis carinam subigere oportet, ne, quasi D
 inter duos scopulos naufragium incurrentes, occasio-
 nem demus in alterutrum, scilicet aut omnes indis-
 crete a conjugiiis exterrendo, aut omnes indiscrete
 ad connubia commonendo. Porro sicut inter sæcu-
 lares et ecclesiasticos viros quædam ordinis discretio
 est, ita et conversatio eorum quadam discretionis
 ratione servanda est. Nam vir ecclesiasticus, post-
 quam relicta sæculi militia in sortem Domini com-
 putatur, non potest, salvo professionis suæ cingulo,
 conjugali toro se iterum mancipare. At viris sæcu-
 laribus, qui nulli ecclesiastici regiminis jugo sunt
 obnoxii, nec evangelica, nec apostolica decreta legi-

tima præjudicant connubia, si tamen sciunt omni
 tempore sibi debere esse subjectam conjugii volu-
 ptatem, et si discernunt certa concubitus tempora,
 quando coeundum, et quando ab uxoribus sit absti-
 nendum. Non enim talia connubia beneplacita sunt
 Deo, quibus homines ad luxuriam et delicias, instar
 animalium, provocantur, qui Deum a sua mente
 excludunt, et suæ libidini vacant, sicut equus et
 mulus. Qui autem ita conjugio utitur, ut cum timore
 Dei in amorem filiorum potius intendat, quam ut
 petulantis carnis appetentiam expleat, hunc culpa
 conjugii de sorte fidelium non privabit.

Falluntur igitur qui conjugatos a regno Dei exter-
 minandos affirmant, præsertim cum in Evangelio
 hujusmodi testimonium habeamus, et apostolica
 traditio talem humanæ consuetudinis legem multis
 in locis confirmet. De qua re hoc unum ex ore Ve-
 ritatis testimonium proferimus.

Nam, Pharisæis tentantibus si liceret homini uxo-
 rem suam dimittere quacunque ex causa, ille re-
 spondens ait : « Non legistis quia qui fecit, masculum
 et feminam ab initio fecit eos, et dixit : Propter hoc
 dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit
 uxori suæ, et erunt duo in carne una. Itaque jam
 non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus con-
 junxit, homo non separet (*Matth. xix*). » Requiren-
 tibus autem illis, ut quid Moyses mandasset dari
 libellum repudii et dimittere, ait illis : « Quoniam
 Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis di-
 mittere uxores vestras; ab initio autem non fuit
 sic. Dico autem vobis quia quicumque uxorem, nisi
 ob fornicationem, dimiserit, et aliam duxerit, mœ-
 chatur (*Ibid.*). » Petrus autem in Epistola sua ait :
 « Mulieres subditæ sint viris suis, ut et si qui non
 credunt verbo, per mulierum conversationem sine
 verbo lucrifiant (*II Petr. iii*). » Et paulo post : « Sic
 enim aliquando et sanctæ mulieres, sperantes in
 Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris, sicut
 Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans
 (*Ibid.*). » Et iterum : « Viri similiter cohabitantes se-
 cundum scientiam, quasi infirmiori vasculo mulie-
 bri impertientes honorem (*Ibid.*). » Unde et beatus
 Paulus ad Corinthios ait : « Bonum est homini non
 tangere mulierem; propter fornicationem autem
 unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque
 virum suum habeat. Uxori vir debitum reddat, si-
 militer et uxor viro (*I Cor. vii*). » Et paulo post :
 « His autem qui in matrimonio juncti sunt, præci-
 pio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non disce-
 dere; quod si discesserit, manere inuptam, aut
 viro suo reconciliari; et vir uxorem non dimittat.
 Si quis frater uxorem habeat infidelem, et hæc
 consentit habitare cum illo, non dimittat illam; et
 si quæ mulier habet virum infidelem, et consentit
 habitare cum illa, non dimittat virum; sancti-
 ficatus est vir infidelis per mulierem fidelem
 (*Ibid.*). » Et rursus cum de virginibus præceptum
 Domini se non habere diceret, conversus ad conju-
 gatos ait : « Existimo hoc bonum esse propter in-

stantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? noli quærere solutionem; si autem acceperis uxorem, non peccasti (*I Coa. vii*). » Scribit autem ad Ephesios ita: « Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino; quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ (*Ephes. v*). » Et iterum: « Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam (*Ibid.*). » Et iterum: « Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit (*Ibid.*). » Scribit autem et ad Titum hoc modo: « Adolescentulas doce ut viros suos ament, filios diligant, prudentes, sobriæ, domus habentes curam, subditæ suis viris (*Tit. ii*). » Et ad Timotheum: « Adolescentulas, inquit, viduas devita; cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt; habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare maledicti gratia; jam enim quædam conversæ sunt retro Satanam (*I Tim, v*). » Et ad Colossenses: « Viri, inquit, diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas (*Coloss. iii*). »

Cum igitur hæc humanæ consuetudinis lex tantis divinæ auctoritatis fulciatur institutis, nimirum ahjicienda est vestræ hæreseos ac penitus conculcanda doctrina. Nam si conjugalis societas homini causa esset perditionis, qui venit perditos reparare nullum daret hujus copulæ documentum, nullum præceptum. Paulus denique, qui tanto charitatis igne flagrabat ut etiam pro fratribus anathema fieri optaret, nullum super hujusmodi daret consultum, si hoc ad detrimentum animæ spectare intellexisset. Sed de his satis ad præsens dictum.

XI. De confessoribus.

Jam vero quis non videat vos in hoc divini judicii et Christianæ communionis reos esse, quod adversum beatissimos Christi confessores pravi dogmatis seditionem sacrilego ausu movetis, dicentes, præter apostolos et martyres, neminem jure venerari, in confessoribus nullum donum virtutis esse, nec ab eis aliquam salutis gratiam posse spectari, quorum corpora, in cineres resoluta, nihil a mortuis animalibus differre videntur. Petrus certe apostolus datam sibi a Domino ligandi atque solvendi potestatem; hanc quoque beato Clementi, Lino etiam et Anacleto ipse tradidit; cæteri quoque apostoli eandem gratiam successoribus suis, id est, sanctis doctoribus atque confessoribus reliquerunt; quorum quidam gladio occubuerunt, alii in pace Ecclesiæ quieverunt.

Sed non idcirco ab hominibus injuste venerantur, quia percussoris gladium non senserunt. Verum si ratio temporum non potuit præstare martyrium, gloria tamen martyrum non carent, quia et voto et virtute et potuerunt esse martyres et voluerunt. Nam et illi pro spe æternitatis multas humanorum dolorum pertulere passiones, famem, vigiliis, nuditates, jejunia, opprobria invidorum, insectationes malorum, curam pro infirmantibus, sollicitudinem

pro periclitantibus, gemitum pro pereuntibus, cum flentibus flentes, cum scandalizantibus urentes. Quinetiam adversum humanæ spiritualisque nequitiae, diversa certamina semper in eis emicuit fortitudo vincendi, patientia exspectandi, æquanimitas sustinendi. Quibus etsi percussor deesset, ipsi sibi percussoris ministerium suppleverunt. Nam quid in eis carnifex aliud feriret quam corpus? Et certe quod ad momentum percussor faceret, ipsi sibi longo cruciatu intulerunt, cum carnis concupiscentias in se occiderunt, et quod suave, quod dulce, quod voluptuosum fuerat, ademerunt.

Porro pœnalis carcer eis non defuit, qui se inter angustam aridioris vitæ custodiam a mundi illecebris concluserunt, quorum mens lucidissima, manus plenæ munditiæ, eo quod in mensa altaris sacrosancta corporis et sanguinis mysteria celebrantes, et in sui cordis penetralibus hostiam vivam Deoque placentem, id est, semetipsos sine macula atque admistione pravi operis offerre non desistunt. Et, sicut diximus, licet percussoris non sensissent gladium, tamen, per vitæ meritum Deo digni, martyrio non privantur, quia martyrium non solum effusione sanguinis, sed abstinencia peccatorum perficitur; alioquin longe a vero differre videbitur quod ex ore Veritatis ad duos fratres filios Zebedæi dictum est: « Calicem quidem meum bibetis (*Matth. xx*). » Cum unum quidem gladio occubuisse, alterum in pace Ecclesiæ quievisse legamus.

Sed neque ullo auctorum exemplari ostendunt beatam Dei genitricem Mariam gladio vitam finisse, et si per Spiritum sanctum Simeon propheta passuram illam dixerat: « Et tuam, inquit, animam pertransibit gladius (*Luc. ii*). » Unde beatus Hieronymus in hoc animam ejus gladium pertransisse dicit quod, in mortem Christi, compassionis atque doloris, gladium sensit, dum per eximie dilectionis vim mortem Christi suam fecit. Philippum etiam apostolum et Lucam evangelistam non per passionis certamen, sed per pacem a sæculo migrasse legimus. Postremum vero quis tam lapidei cordis est ut, ad quorum tumulum ægros venientes citatam salutem vident reportare, eorum merita apud æternum judicem vivere non credat! sed quis post apostolos Martino, quis Benedicto in miraculis potentior?

Sed fortasse objicitis quia multi in nomine Christi mira operati sunt, et tamen post a Domino reprobati sunt. De quibus in Evangelio Dominus: « Multi, inquit, venient dicentes: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus? (*Matth. vii*). » Quibus dicturus est Dominus: « Amen dico vobis: Nescio vos; discedite a me omnes, operarii iniquitatis (*Ibid.*). » Quorum vita quidem, quia non concordabat verbis, idcirco a Domino reprobat. Quod autem videntur operari, non suis meritis, sed Christi nomini imputatur. Ejecti namque dæmones, non eos, sed Christi nomen fugerant, quod quondam in filiis Scevæ cujusdam Judæi patuit, qui, sicut superius diximus, per exor-

cismum daemones in nomine Jesu, quem Paulus prædicabat, ab obsessis corporibus tentabant ejicere, qui, concito indignantis spiritus furore vexati, audiunt: « Jesum novi, et Paulum scio; vos autem qui estis? Et continuo insiluit in eos spiritus immundus (Act. xix). » Quibus illa sui poena furoris sane dedit indicium quia non erant ex eorum numero quorum vita sanctitatis concordabat sanctæ prædicationi. Eorum vero corpora terræ mandata declarant quales utrique in vita exstiterant, cum illi quotidie miraculis vivere, istis nulla virtutis indicia ex se posse dare videantur.

Nam in sancta Ecclesia plena redundant miraculis volumina, quæ ad sanctorum confessorum tumbam fieri conspiciuntur, cum reprobi post clausas in inferno animas et sepulcris recondita corpora, nulla sancti meriti relinquunt indicia, propter quod aliquando diabolus ad decipiendos homines phantasticæ lucis signa ad eorum ossa demonstrat, ut ex hoc ad usum venerationis deceptas mentes invitet, sicut tempore beati Martini legimus approbatum; qui vulgi errore dicatum monasterium, tanquam in honore martyris, super latronem inveniens, verbi imperio jussit sepultum confiteri quia nihil sibi cum sanctis fuerat commune, sed suorum scelerum culpis cum diabolis se in inferno torqueri. In talibus igitur locis si quid huic simile evenierit, de quo majorum memoria nihil certum ferat, interdiciunt sanctificationes ne ritu gentilium fana idolorum antiquitus constructa pro sacris venerentur, neve sepultis temere divina solvantur, nisi per provincialem episcopum vita sepulti examinetur, si secundum Evangelium Christi fuit.

XII. De psallendi officio.

Quis autem dubitet vos immundo spiritu agitari, dum hoc quod per Spiritum sanctum prolatum atque institutum est, id est usum psallendi in sancta ecclesia, abjicitis, et quasi superstitiosum erroris cultum imputatis. Sumpsit ergo hanc modulandi formam ordo ecclesiasticus, non ex ludicris aut jocularibus insectationibus, sed ex Veteris et Novi Testamenti patribus, sicut de David in libro Regum legimus quia, cum arcam Domini de terra Philistinorum reduceret, ipse, depositis regalibus insigniis et sumpta cithara, coram ea psallere cepit, quod ille nullum supernæ gratiæ tunc aptius sacrificium intellexerat. Qui etiam per hanc modulandi dulcedinem Saulem regem a dæmone liberaverat, quem medicorum ars victa desperaverat. Certe et apud supernos cives legimus hujus modulationis insignia celebrari, ut in Apocalypsi Joannis apostoli: « Habentes singuli citharas, et cantabant canticum novum (Apoc. v). » Et iterum: « Et vocem quam audiavi, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis (Apoc. xiv). »

Hinc ergo colligendum est quam gratum sit Deo officium psallendi, si intenta mente peragatur, quando in hoc angelorum choros imitari videmur, quos constat laudes Domini sine intermissione

A personare. Unde psalmista sæpe nos admonet, dicens: « Cantate Domino canticum novum, et, bene psallite ei in vociferatione (Psal. xxxii). » Et iterum: « Psalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus (Psal. lxxv). » Et in Evangelio Matthæi: « Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum (Matth. xxvi). » Tale namque sacrificium super taurorum pinguedinem aut hircorum sanguinem Deo placere per Spiritum sanctum Psalmista viderat, cum dixit: « Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis (Psal. xlix). » Et iterum: « Sacrificium laudis honorificabit me (Ibid.). »

B Denique non solum irrationabilem creaturam, sed cuncta quæ sunt condita, suum Conditorum continuo psallendi tenore laudare jubet, cum dicit: « Laudate Dominum de cælis (Psal. cxlviii), » et cætera, usque in finem psalmi quem ita concludit: « Omnis spiritus laudet Dominum (Psal. cl). » Ne ergo Psalmista irrationabilem aut inanimatam creaturam frustra in laudem Creatoris commovere dicatur, tunc vere, quod ore non potest, se in laudem Dei videtur erigere, cum suæ naturæ motibus se ad voluntatem et imperium Creantis conformat, vel potius rationales animos in hoc commovere videtur, ut de beneficiis divinis laudem Conditori dare meminerint, cujus munere ipsa usibus hominum famulari videtur. Sed et Paulus, cujus vos imitatores esse dicitis, in concentum psalmodiæ nos hortatur dicens: « Loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes Deo (Ephes. v). » Et ipse alibi dicit: « Psallam ore, psallam spiritu et mente (I Cor. xiv). » Quin etiam in transitu sanctorum virorum psalmodiæ cantum cecinisse angelos multa divinæ Scripturæ exemplaria docent.

D Unde constat eos de gremio sanctæ Ecclesiæ exterminandos, qui hoc psallendi officium judicant nequaquam ad cultum divinum pertinere. Quod autem arbitrantur, nobis ipsis psallendo multa adversa imprecari, ubi videlicet Psalmista mentis oculum in maleficos intorsit, ut est illud: « Quid gloriaris in malitia? (Psal. li). » et: « Obscuretur oculi eorum ne videant (Psal. lxxviii), » et cætera talia; falluntur nescientes eum propheticis spiritu intueri ea quæ superventura fuerant his quos, in mortem Christi et sanctorum martyrum tumentes, gloriari inspexerat, quique a malitiæ suæ pravitate nequaquam declinantes exsultant in rebus pessimis, et lætantur cum male fecerint. Pater igitur tales a capite suo, id est, diabolo, non dissentire, qui est caput omnium iniquorum, qui etiam Scripturam sanctam intelligens, sinistra eam interpretatione prævertere molitur.

XIII. De veneratione Dominicæ crucis.

Quoniam vero adversum crucem Dominicam et vivificum lignum viperei dogmatis venena funditis, dicentes hoc ex errore hominum venisse quod venerantur eam, cum nullam magis in se virtutem

contineat, quam cætera ligna silvarum, præter A quod opere manuum hominum est efformata, pro quo nulla veneratione digna est: pauca e multis, quæ ad hanc causam utilia videntur, edicimus.

Scimus namque quia omnis substantia, quæ Deus non est, creatura est, et quæ creatura est, Deus non est. Ligno igitur nihil divinum damus ut illud adorandum judicemus, quia inter cæteras creaturas, quæ Deus non sunt, suæ naturæ substantiam sumit: sed si rationem mysterii diligenter investigetis, non solum ab hominibus, sed etiam ab angelis Dominicæ crucis vexillum honorandum videbitis, quæ quidem aperuit sacramentum quod nesciebant. Primus namque Adam inobedientiæ mucrone interfectus est a ligno scientiæ boni et mali, et nos secum traxit in mortem; secundus Adam per palmam obedientiæ a cruce transivit in vitam æternam, et nos secum duxit. Verumtamen lignum scientiæ boni et mali non dicimus secundum suam naturam in se mortem habuisse, sed fuit in causa ut in eo probaretur obedientia parentis nostri, sive vindicaretur inobedientia: quo contra, lignum vitæ in causa sempiternæ vitæ est. Hoc lignum attulit vobis Dominus noster Jesus Christus, per lignum crucis in Ecclesia nostra, ut, qui morti debitores eramus per lignum scientiæ boni et mali, faceret nos vitæ capaces per lignum sanctæ crucis. Et sicut illud ex sua natura non habuit mortem, ita lignum, unde nobis vita conceditur, non in se habuit hanc virtutem, sed ex illius virtute, qui infirmus fuit ex nobis, vivit autem ex virtute Dei. Regnavit etiam mors et diabolus ab inobedientia ligni scientiæ boni et mali, superata est eadem mors et diabolus per obedientiam ligni sanctæ crucis. Quis ergo negare audeat jure ab hominibus venerari, per quam diabolus victus, et mundus Deo operante salvatus est? Quis autem, nisi insanis furis agitato, neget vexillum atque virtutem Dominicæ crucis esse colendam, qui beatum Andream, quem vos imitari inter cæteros apostolos mentientes dicitis, tanto eam passionis amore expetere, atque sedula veneratione audiat prædicare. Cum vero, inquit Scriptura, pervenisset ad locum ubi crux parata erat, videns eam a longe, exclamavit voce magna dicens: « Salve, crux, quæ in corpore Christi dedicata es, et ex membris ejus tanquam margaritis ornata. Antequam te ascenderet Dominus uoster, timorem terrenum habuisti; modo vero amorem cælestem obtinens pro voto susciperis. Sciens enim quanta intra te gaudia habeas, securus et gaudens venio ad te, ita ut et tu exaltans suscipias me discipulum ejus qui pependit in te, quia amator tuus semper fui, et desideravi te amplecti. O bona crux, quæ decorem et pulchritudinem de membris Domini suscepisti: diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quæsita, et aliquando concupiscenti animo præparata! Accipe me ab hominibus, et redde me Magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit. » Et Paulus apostolus; « Mihi, inquit, absit gloriari nisi in cruce Domini mei Jesu Christi (Gal. vi) ! »

Glorificantes igitur crucem Dominicam, Christum; quasi pendentem in ea, mente invocamus. Quem vero invocamus, ipsum adoramus. Prosternimur corpore ante crucem, mente [ante] Deum; veneramur crucem per quam redempti sumus, sed illum deprecamur qui nos redemit.

XIV. De imagine Salvatoris in cruce.

De imaginibus quoque quæ in ecclesiis fiunt, ratio citius perpenditur, si ex Veteri Testamento aliqua similitudo trahatur. Gradiens namque populus Israel per desertum aliquando ignitorum serpentium moribus ad mortem vulnerabatur, super quod consultus Dominus jussit fieri serpentem æneum et alto stipite levari, quem percussi respicientes cito sanabantur. Et nos, de Ægypto carnalis conversationis per desertum mundani exilii ad terram supernæ promissionis tendentes, per respectum Mediatoris in cruce pendentis, antiqui hostis venenum a cordibus nostris evacuamus. Qui enim Christum per imaginem filii Dei ac passionem conspexerit, ipse antiqui hostis venena evadere poterit. Hoc certe indicant verba ipsius Domini dicentis: « Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis (Joan. iii). » Aptè autem æneus serpens ligno suspensus est, ut Dominus, et in serpente mortuus, et in ære significaretur æternus, mortuus videlicet per humilitatem; æternus per divinitatem. Est vero alia hujus ratio: simpliciores quippe in ecclesia et illiterati, quod per Scripturas non possunt intueri, hoc per quædam picturæ liniamenta contemplantur, id est, Christum in ea humilitate, qua pro nobis pati et mori voluit. Dum hanc speciem venerantur, Christum in cruce ascendentem, Christum in cruce passum, in cruce morientem, Christum solum, non opus manuum hominum adorant. Non enim truncus ligneus adoratur, sed per illam visibilem imaginem mens interior hominis excitatur, in qua Christi passio et mors pro nobis suscepta tanquam in membrana cordis inscribitur, ut in se unusquisque recognoscat quanta suo Redemptori debeat; dum videlicet juxta Salvatoris sententiam, quæ postulat imago Cæsaris, reddantur Cæsari, et quæ Dei, Deo.

Similiter de imaginibus sanctorum ratiocinari licet. quæ ideo in sancta ecclesia fiunt, non ut ab hominibus adorari debeant, sed ut per eas interius excitemur ad contemplandam gratiæ divinæ operationem, atque ex eorum actibus aliquid in usum nostræ conversationis trahamus. Verbi gratia, cum imaginem beatæ Dei genitricis Mariæ intuemur, profecto divinæ dignationis per eam beneficia recolimus, qui de massa perditionis recreavit massam reconciliationis. Quæ nimirum studio obedientiæ et humilitatis exemplo suadet nos supernam patriam quærere, quam primæ virginis superbia atque inobedientia clauserat. Sic itaque angelos in ministerio Conditori assistentes, dum per exteriores imagines contemplantur, per eam quam a Deo claritatis gloriam accipiunt, ad eorum numerum studio conver-

sationis incitatur. Apostolorum atque sanctorum martyrum imaginatas effigies intuentes, quid aliud per eas jubemur, nisi ut calcatis curis sæculi, spre-
tisque corporibus, eorum doctrinis imbuti, et glorioso certamine roborati, inter mundi triumphatores coronari mereamur? Simili modo confessorum ac virginum imagines specularantes, monemur ex eorum imitatione mundi concupiscentias declinare, lenocinia carnis calcare, immaculatam hostiam Deo nosmetipsos offerre. Sic igitur aliorum sanctorum ordines inspecti, ad æmulationem virtutum nos instruunt, sicut quondam fortia facta virorum ipsis suis laudibus ad quæque audendum alios accendunt.

XV. *De ordinibus ecclesiastici regiminis.*

Sed neque rebellionis vestræ tumorem grassari adversum divinam ordinationem diutius patior, quæ ecclesiasticæ administrationis ordinem in nihilum redigere laboratis. Sancta quippe Ecclesia, quam beatus Paulus apostolus supernam Jerusalem, ac matrem nostram, et manentem civitatem, et ad ædificationem ex Deo domum non manufactam appellat, ex angelis et hominibus constat. Quæ, partim ex hominibus societate angelica in ordinibus distinctis perfruens, jam cum Deo regnat in cælo; partim vero in ordinibus distinctis adhuc peregrinatur in terra, et ad supernam societatem suspirat, ubi, secundum Apostolum, tabernaculum est non manufactum, neque hujus creationis, ad cujus instar per Moyses factum est tabernaculum, de quo dixit ad eum Dominus: « Omnia fac juxta quod tibi in monte ostensum est (*Exod. xxv.*) » In quo superno et vero tabernaculo, quod finxit Deus, et non homo, in interiora velaminis, id est, in ipsum cælum, confessionis nostræ summus Pontifex « sempiternum habens sacerdotium, per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa (*Hebr. vii, ix.*) » Sedensque ad dexteram Patris, id est, in gloria paternæ majestatis, interpellat, non voce, sed miseratione pro nobis. Denique « Rex regum et Dominus dominantium (*I Tim. vi.*) » per quem reges regnant, et conditores legum justa decernunt, cælestem ac terrenum principatum, cunctam videlicet rempublicam regens, et universam militiam, tam cælestem et spiritualem quam terrenam et temporalem, distinctis ordinibus disponens ac moderans, et supernæ atque mundanæ curiæ præsidens, miro ordine angelorum hominumque ministerio pro temporum varietate et opportunitate dispensat; et quæ singulis quibusque temporibus, vel personis congruunt, sua occulta inspiratione, vel evidenti illustratione, vel patefacta præceptione decernit.

Itaque legimus sacros ordines in cælo et in terra, et in Testamento Veteri et in Novo dispositos a Deo, ex quo, juxta Apostolum, omnis paternitas in cælo et in terra nominatur. Unde beatus Dionysius Areopagites, antistes videlicet et venerabilis pater, sicut didicit a Paulo apostolo, qui raptus est usque ad tertium cælum, vidit cælestia secreta, duos libros de angelico et ecclesiastico principatu scripsit. Unde

et beatus Gregorius dixit quia ad hoc divinæ dispositionis provisio gradus et diversos constituit ordines esse distinctos, ut, dum reverentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, una concordia fieret et diversitate contextio, et recte officiorum gereretur administratio singulorum, neque enim universitas alia poterat ratione subsistere, nisi hujusmodi magnus eam differentia ordo servaret. Quia vero creatura in una eademque æqualitate gubernari vel vivere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit quia, dum angeli sint, archangeli sint, liquet quia non æquales sunt, sed in potestate et ordine differt aller ab altero. Quod per hoc datur aperte intelligi quia, ad explendum de supernis ministerium, alii spiritus alios mittunt, Zacharia scilicet propheta testante, qui ait: « Ecce angelus qui loquebatur in me, gradiebatur, et alius angelus egrediebatur in occursum ejus, et dixit ad eum; Curre et loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem (*Zach. ii.*) » Dum enim angelus et angelum dicit: « Curre et loquere, » dubium non est quia alius alium mittit. Minora vero sunt quæ mittuntur, et majora quæ mittunt. Huic autem sensui et illud creditur non inconvenienter opitulari, quod per Danielelem dicitur: « Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei (*Dan. vii.*) » Aliud namque est ministrare, aliud assistere.

Si ergo inter hos qui sine peccato sunt ista est distinctio, quanto magis inter eos quod constat non posse esse sine peccato hæc gerendi principatus ratio est servanda? Liquet, inquit beatus Gregorius, quod omnes homines natura æquales genuit; sed variante meritorum ordine alios aliis culpa postponit. Ipsa autem diversitas quæ accessit ex vitio, divino judicio dispensatur, ut, quia omnis homo æque stare non valet, alter rogatur ab altero. Unde beatus Paulus: « Omnis, inquit, anima sublimiori potestati subdita sit, non est enim potestas nisi a Deo, cui qui resistit, Dei ordinationi resistit (*Rom. xiii.*) » Item apostolus Petrus: « Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis (*I Petr. ii.*) » Igitur ordines in Ecclesia veteris populi, quæ usitato nomine Synagoga vocatur, fuisse legimus per Moysen a Deo dispositos, qui et quales et qualiter ac quando ordinare cæteros vel ordinari a cæteris, vel regere cæteros, vel regi a cæteris deberent, et quantum in singulis officiis ministrare deberent. Sed et nunc in Ecclesia, quæ regnum cælorum appellatur, ad instar cælestium ordinum, ministros Domini institutione et apostolica traditione legimus et cognoscimus distincte esse compositos, quibus inter cæteros quædam dignitas major, et in similitudinem honoris fuit quædam discretio potestatis, quorum sollicitudine inferiores tanquam ex quadam diversitate in unum Ecclesiæ corpus coeant, ne occasione libertatis subintret causa prævaricationis. Hujus rei gratia statuta ab apostolis et apostolorum successo-

ribus regula est usque in hodiernum diem, per episcopos atque archidiaconos, decanos etiam atque præpositos totius ecclesiastici regiminis causam dispensari. Quod cum ita sit, nihil est quod jure contra hæc repugnare debeatis.

XVI. *De eorum falsa justitia.*

Verum, quoniam falsæ justitiæ doctrinam introducere tentatis, quam divinæ gratiæ adeo præponitis ut omnia propriis meritis ascribatis, hunc nefariæ præsumptionis errorem divinæ auctoritatis ictibus labefactamus; nam nulla justitia, nullum boni constat meritum, quod non de fonte supernæ gratiæ id quod est acceperit. Unde ipse, quo, perhibente Domino, nemo inter natos mulierum major est, de se Joannes dicit: « Non potest homo accipere quidquam, nisi ei fuerit datum de cælo (Joan. III). » Et apostolus dicit: « Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum (Jac. I). » Et Paulus ait: « Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum (Rom. VII). » Et iterum: « Gratia Dei sum id quod sum. » Et iterum: « Sed plus illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum (I Cor. XV). » Ad hanc nos professionem ipse instituit, cum ait quia nullum tempus intervenit quo ejus non egeamus auxilio. In prævaricatione namque primi hominis naturalem possibilitatem et innocentiam amisimus, et nemo de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium potest consurgere, nisi eum gratia miserantis erexerit.

Quæcunque igitur in cordibus nostris aut in nostro arbitrio sancta cogitatio est, aut pium consilium, aut quilibet motus bonæ voluntatis, ex suæ gratiæ dono descendit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus, sicut ipse discipulis ait: « Sine me nihil potestis facere (Joan. XV). » Nam omnia hominum merita ab ipsius gratia præveniuntur, per quem fit ut aliquid boni et velle incipiamus et facere. Denique quibus justitiæ operibus Maria peccatrix, a peccatis dimissa, Zachæus justificatus, latro ad paradisi gaudia receptus est, nisi sola divinæ pietatis gratia? de qua Apostolus ad Romanos: « Ubi abundavit, inquit, delictum, superabundavit gratia (Rom. V). » Et alibi: « Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius (Rom. III). » Et iterum: « Fuimus, inquit, et nos natura filii iræ, sicut et cæteri (Ephes. II). »

Certissime itaque tenemus omnes homines per semetipsos non solum perfectionem, sed nec initium justitiæ posse contingere, sed universos qui sunt boni, divina gratia præveniri. Bonam namque in hominibus voluntatem ipse gratis præparat, gratis donat, ipse adjuvat, ipse consummat. Ut enim « abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie, juste et pie vivamus in hoc sæculo (Tit. II), » ait: « Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum (Rom. VII), » cujus hæc est inexhausta pietatis munificentia, ut ex insipientibus sapientes efficiat, infidelibus fidem tribuat, errantes non solum vocet,

sed etiam revocet, desideriis terrenis expulsis, desiderium regni cœlestis inspiret, inserta bonitate malitiam extirpet, benignitatis dono invidiam expellat, odibilibus quoque et odientibus invicem donum dilectionis infundat. Ut ergo ex malis boni simus, ut sanctæ charitatis igne flagremus, gratiæ spiritalis opere in nobis inchoatur, ejusque in nobis operatione perficitur.

Proinde nosse debet unusquisque Christianus, neque in viribus naturæ, neque in legalibus præceptis, sed in illuminatione cordis et voluntario divinæ voluntatis munere constare gratiæ salutaris exordium, qua fit ut quod divinitus præcipitur, non solum a nobis agnosci, sed etiam diligere possit ac fieri. Jure igitur gratuito beneficio divinæ bonitatis ascribitur, qui nos ideo ad bona opera misericorditer excitat, ut habeat quod in nos justo coronare debeat. Quibus sicut per misericordiam præparavit gratuitum justificationis donum, ita per justitiam præparavit æternæ justificationis præmium. Opus itaque gratiæ in omnibus prædestinatis gratuita misericordia inchoatur, et justa retributione perficitur. Quod vero contra de injustis occurrere poterat, illis quidem non injusto judicio ignem æternum præparat, quos præviderat dignos ad luenda supplicia, nec tamen prædestinavit ad facienda peccata. Prædestinavit Deus quod divina æquitas redderet, non quod humana iniquitas amisisset; præparavit igitur homini reo non culpam quam odit, sed judicium quod diligit; scriptum est enim: « Quia misericordiam et judicium diligit Deus (Psal. LXXXIII). » Proinde bona opera quæ Deus misericorditer donat, juste coronat, opera vero quæ non ipse tribuit, juste punit. In istis ergo coronatur divina largitio, in illis transgressio humana damnatur. Nihil igitur iste habet, quod propriis meritis ascribere, nec ille, quod divino judicio jure possit derogare. Igitur juxta Apostolum, non est quod dicat « figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? Quia habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam (Rom. IX). » Ostendit igitur divitiæ bonitatis suæ in vasis misericordiæ; potentiam vero atque judicium in vasis iræ, dum hos præparat ad gloriam, illos sustinet ire in interitum.

Quenam igitur est ista vestra justitia, quæ cuncta solis meritis, nihil tamen gratiæ debet? Porro Paulus jam testimonium vobis perhibet quod æmulationem Dei habetis, sed non secundum scientiam: « Ignorantes enim Dei justitiam, et vestram quærentes statuere, justitiæ Dei non estis subjecti. Moyses vero scripsit quoniam justitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea (Rom. X). » Quanto magis autem justitia quæ ex Evangelio Christi et auctoritate apostolica est, vitam donabit? Quid enim apostoli aliud docuerunt, nisi quod ex ore Veritatis acceperunt? Quid autem aliud sancta Ecclesia tenet, nisi quod a beato Petro et cæteris apostolis accepit? Quis autem nesciat, aut non advertat quod a principe apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ tra-

ditam est, ac nunc usque custoditur ab omnibus, A debere servari, nec superduci aut introduci aliquid quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispaniam, Africam atque Siciliam, insulasque interjacentes nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis Petrus aut ejus successores constituerunt sacerdotes. Aut legant si in his provinciis alius apostolorum invenitur aut legitur docuisse; qui si non legunt, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est, ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionem videantur amittere.

XVII. Conclusio.

Jam dies ad occasum declivior erat, et dominus episcopus his qui audiendi gratia convenerant, circumstantibus ait: Fuerant satis, fratres, quæ de his nos oportuerat ad confirmandam fidem vestram enuntiare, sed ne vos plus onere verborum grave- mus, sufficiant ista. Hoc tantum servate fidei vestræ intemeratum signaculum, recolentes hoc quod Paulus apostolus prædixerat, quia « in novissimis diebus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium, et cauteriatam habentium conscientiam suam; prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus (I Tim. iv). »

Verum talibus dictis domni episcopi, hi qui paulo ante sibi videbantur insuperabiles verbo, nec ullo C verbi genere posse constringi, verborum gravitate et manifesta Dei virtute ita obstupefacti steterunt, ac si nunquam ullum sermonem didicissent contradicendi: mutique ad omnia hoc solum potuerunt respondere ita sibi videri, nec alio Christianæ salutis summa posse consistere quam in his quæ in præsentia episcopus enarrasset. Ad quos episcopus: Si hæc, inquit, ita esse creditis, deponentes tantæ perfidiam incredulitatis, nobiscum hanc hæresim cum suis auctoribus, nisi resipuerint, damnantes excommunicate. Tunc episcopus et omnes qui adherant abbates atque archidiaconi, clerusque omnis simul, favente populo, ita incipiunt:

Hanc hæresim, quæ hodie contra veram et catholicam Ecclesiam conspirasse inventa est, quæ videlicet baptismum ad ablendam originalis culpæ maculam et actualia delicta, nihil profuturum contendit, et per pœnitentiam peccata nequaquam posse relaxari profitetur, et quæ sanctam Dei ecclesiam, et sacrosanctum altare atque Dominici corporis et sanguinis sacramentum nihil esse aliud nisi quod corporeis oculis intuetur, et hoc tanquam vile negotium respicit, et quæ legitima connubia devitat, hanc et omnes qui eam affirmant, damnamus et anathematizamus. Profitemur enim,

(4) Les actes du synode d'Arras n'ont pas été insérés dans les grandes collections, parce qu'ils n'avaient pas encore été publiés. Le P. Hardouin, dont l'édition est postérieure à celle de Labbe, se

secundum fidem evangelicam et traditionem apostolicam, nullum posse salvari, nisi per aquam regenerationis, ut ipse Dominus ait: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum Dei (Joan. iii). » Peccata vero quæ post baptismum, suadente diabolo et propria voluntate, contrahunt homines, confitemur per pœnitentiam non solum relaxari, verum ipsam divinam gratiam posse promereri, cum per eam videamus peccatricem Mariam mundatam, Zachæum justificatum, Petrum post lapsum relevatum, latronem intra paradisum receptum.

Credimus autem sanctam Ecclesiam communem omnium fidelium matrem, nullumque ad eam quæ in cœlis est, posse pervenire, nisi per hanc quæ in terris est, acquisitus fuerit. Sacramentum autem Dominici corporis et sanguinis hoc a Deo confitemur esse pignus nostræ redemptionis et salutis, de quo Dominus ait: « Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi). » Et iterum: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (Ibid.). » Quod corpus et sanguinem, secundum quod ipse ait: « Accipite et manducate ex hoc omnes, hoc est enim corpus meum (Matth. xxvi); » et « Bibite ex hoc omnes, hic est enim calix sanguinis mei (Ibid.). » Indubitanter profitemur eandem esse carnem quæ, ex Virgine nata, in cruce passa, de sepulcro levata, super cœlos exaltata, sedet in paternæ majestatis gloria. Hoc qui audit incredulus, huic nec Christus natus, nec passus, nec sepultus est, nec cum Christo partem beatæ resurrectionis obtinebit. Quod mysterium non alias potest sanctificari, nisi super sacrosanctum altare, quod de terra sibi Dominus per Moysen instituit fieri.

Connubia autem quibus concessa sunt, Dominus et discipuli ejus, doctorque gentium et licentiam dedit, et legitima servare instituit, etc...

Si quis autem contra hanc catholicam institutionem senserit, sortem inter fideles habere non poterit. Verum quia illi qui paulo [ante] hæretica infidelitate tenebantur, hæc quæ Latina oratione dicebantur, non satis intelligere poterant, audita per interpretem vulgarem excommunicationis [sententia], expositaque sacræ fidei professione, pari voto se, et quod damnatum fuerat [abjurare], et quod a fidelibus creditum fuerat credere se professi sunt. Sed ad confirmandum suæ fidei testamentum, unusquisque eorum in modum crucis hujusmodi quemdam characterem conscripsit, ut hoc illis signum in extremo judicio, si fidem hanc servarent, repræsenteretur ad salutem; si autem prævaricarentur eam, fieret eis in confusionem. Sic itaque omnes, Deo gratias in commune reddentes, et a domno episcopo benedictionis munere donati redierunt feliciter in sua (4).

contente de les indiquer à la table du tome VI. Ces actes ont été donnés au public par D. L. d'Achéry, dans son *Spicilège*, tom. XIII, in-4°, et tom. I, in-fol.